

**ТЪЛКУВАНЕ
НА СВ. АП. ПАВЕЛ ДО ФИЛИПЯНИТЕ
ПОСОБИЕ ЗА ИЗПИТНИ
СЪБЕСЕДВАНИЯ НА СВЕЩЕНИЦИТЕ**

Професор д-р Хр. Н. ГЯУРОВ

СИНОДАЛНО ИЗДАТЕЛСТВО
София - 1963 г.

Предговор

Посланието на св. ап. Павел до филипяните принадлежи към тъй наречените четири негови „затворнически послания“ - до Филимон, до колосяните, до ефесяните и до филипяните - написани през времето на неговите първи римски окови, които траели около две години - откъм средата на 61 г. докъм средата на 63 година. През време на тези окови дошъл в гр Рим при ап. Павел филипянинът Епафродит, който бил негов сътрудник и съратник и бил изпратен от филипинските християни (Филип. 2:25). Епафродит донесъл на св. ап. Павел паричен дар събран от филипинските християни, които два пъти подпомагали св. ап. Павел, когато той проповядвал в гр. Солун (Филип. 4:18, 16). „А знаете и вие, филипяни, - пише им св. ап. Павел, - че в начало на благовестието, когато излязох из Македония, нямаше нито една църква, която да ми даде или от която да приема нещо, освен вас еднички“ (Филип 4:15). Епафродит донесъл на св. ап. Павел и сведения за състоянието на новоосновената от ап. Павел Филипинска църква. Той му съобщил, че филипинските християни пазят твърдо вярата си в Исус Христос, усилват в себе си християнската любов и вземат дейно участие в благовестието (Филип. 1:5). Твърдата вяра на филипинските християни, силната им християнска любов и постоянното им старание да подпомагат св. ап. Павел в неговите нужди трогнали дълбоко ап. Павел и извикали в неговото сърце особено силна любов към тях. В посланието си до тях той ги нарича „моя радост и венец“. „И тъй, - пише им той, - възлюбени и многожелани мои братя, моя радост и венец стойте твърдо в Господа, възлюбени“ (4:1). Това обстоятелство оказало силно влияние при писането на Посланието до филипяните. В Посланието си до филипяните св. ап. Павел не се впуска в подробни догматически или теоретически разсъждения, а дава израз на голямата си любов към филипинските християни. Това Послание може да се счита като израз на неговото сърце, изпълнено с особено силна любов към филипинските

християни. Професор August Bisping, който се е занимавал подробно с тълкуването на посланията на св. ап. Павел, казва следното за Посланието му до филипяните: „Никое послание на апостола до една цяла община не е такова послание на сърцето и на душата, както това послание. Навсякъде изпъкват нежните, сърдечни отношения, които той проявява към тази първа община, която той основал в Европа. Посланието е едно пълно излияние на нежна любов".¹ В Посланието си до филипяните св. ап. Павел разглежда, макар и накратко, и някои важни догматически и нравствени въпроси: а) за Иисус Христос като Бог, като Син Божи, Който дошъл на земята, въплътил се в човешки образ и извършил изкуплението на човешкия род, като пожертвал Себе Си на кръста (Филип. 2:5-11); б) оправдание и спасение човек може да получи не чрез изпълняване на вехтозаветния обрядов закон, а чрез изпълняване на Христовото учение, чрез вяра в Иисус Христос (Филип. 3:9).

¹ Exegetisches Handbuch zum Neuen Testament. VI. Band, 2. Abtteilung. Drg Brief an die Philipper. Munster, 1866, S. 156-7.

Част първа

Предварителни - уводни (исагогически) сведения за посланието

1. Град Филипи. Той бил главен град на Македония. Разположен бил при реката Стримон, близо до границата с Тракия и близо до брега на Егейско море - на разстояние три километра от морето, до пристанището Неапол. Първоначалното му име било Криниди - град на изворите (**Krhniδe"** - **hJkrhniψ, do"** - изворче); наричан бил така, защото в околността му имало извори. Известен бил с богатия си дървен материал, получаван от горите около него. Известен бил също и с богатите си със злато и сребро мини (Херодот, V, 17, 23; VII, 109).

Когато Филип II Македонски (360-336 г.), бащата на Александър Македонски, го завладял, дал му името Филипи и поради стратегическото му положение, го укрепил. От времето на Филип II той започнал да процъфтява. След като Л. Емилий Паулус победил македонския цар Персей, гр. Филипи минал в 168 г. под римска власт. В 146 г. Македония станала римска провинция и гр. Филипи заел централно място в нея. Император Август превърнал гр. Филипи в римска колония. Жителите му получили италиейско право - *jus italicum* (Dio Cass. 51, 4) и станали римски граждани. От времето на Август гр. Филипи бил наречен колония на Август Юлий. В Деяния на св. апостоли (16:12 - къкъдето гр. Филипи за пръв път се споменава в Св. Писание) той се нарича „първи град - римска колония" в Македония.

Град Филипи бил главен град на Македония и бил важен пътен възел. През него минавал пътят, който свързвал Изток и Запад; през него минавал също така и пътят, който свързвал Север с Егейско море. От древния град Филипи са останали сега само развалини.

2. Християнската църква в гр. Филипи. Тя била основана от св. ап. Павел през време на второто му пътешествие, което

продължавало от втората половина на 51 г. до към средата на 53-та година. Като стигнал в гр. Троада, придружаван от Сила и Тимотей (Деян. 15:40; 16:19; 16:1-3), на св. ап. Павел се явил във видение един мъж, македонец, който го молел и казал: „мини в Македония и ни помогни" (Деян. 16:9). "След това видение, - повествува еванг. Лука, - веднага поискахме да тръгнем за Македония, понеже разумяхме, че Господ ни е повикал да проповядваме там евангелието" (Деян. 16:10). Тъй като тук еванг. Лука говори в първо лице мн. число, може да се заключи, че той е започнал да придружава ап. Павел от гр. Троада.

Като отпътувал от Троада, св. ап. Павел, придружен от тримата си спътника, стигнал по Егейско море на остров Самотраки, оттам в пристанището Неапол и от него в гр. Филипи, намиращ се на разстояние три километра от това пристанище. Жителите на гр. Филипи били в голямата си част езичници; юдеите в него били малко, поради което те нямали в него синагога, а имали само един молитвен дом, извън града, при една река. Като говори за пристигането на св. ап. Павел в гр. Филипи и за дейността му там, еванг. Лука отбелязва: „а в събота излязохме извън града при една река, къкъдето имаха обичай да се молят (**οὐ| ενμιξετο proseuch; eihai**), и като седнахме, говорехме на събралите се жени" (Деян. 16:13). От употребената в гръцкия текст дума **hJproseuchy** която значи: молитва, молитвен дом, може да се заключи, че при реката е имало молитвен дом. В този дом проповядвал ап. Павел. Една богобоязлива жена от гр. Тиатир, на име Лидия, продавачка на багрени платове, слушала проповедта на ап. Павел, повярвала и се покръстила заедно с домашните си (Деян. 16:14-15). В града имало една слугиня, която имала дух да предрича и докарвала „голяма печалба на своите господари с врачуването си" (Деян. 16:16). Тъй като тя вървяла няколко дни след ап. Павел и изповядвала, че той и неговите спътници са раби на Бога Всевишний и възвестяват пътя на спасението, св. ап. Павел изгонил, в името на Иисус Христос, нечистия дух от нея. Понеже господарите ѝ загубили печалбата, която тя им докарвала с врачуването си, хванали св. ап. Павел и Сила, разбунтували тълпата и тя налетяла върху тях. Градските началници раздрали дрехите им, били ги с тояги и ги затворили в тъмница. Посреднощ, когато ап. Павел и Сила се молели, станал голям трясък, всички врати на тъмницата се отворили и оковите на всички затворници изпадали. Тъмничният страж помислил, че всички затворници са избягали и искал да се самоубие, но св. ап. Павел го

успокоил. Като видял това чудо, той повярвал в Иисус Христос и се покръстил с целия си дом. Градските началници заповядали да освободят св. ап. Павел и Сила. Като узнали от тях, че са римски граждани, те сами дошли в тъмницата, извели ги и ги помолили да излязат от града (Деян. 16:17-40). „Като минаха през Амфипол и Аполония“, - повествува еванг. Лука за ап. Павел и спътниците му, - дойдоха в Солун, където имаше юдейска синагога" (Деян. 17:1). Тъй като тук еванг. Лука говори в трето лице мн. число, може да се допусне, че той не придружавал по-нататък св. ап. Павел, а останал в гр. Филипи, за да урежда новоосновената в него църква и да продължи евангелското благовестие.

За втори път св. ап. Павел посетил гр. Филипи през време на третото си пътешествие, което продължавало от пролетта на 54 г. до към средата на 58-та година. Към края на своята тригодишна проповед в гр. Ефес, преди бунта на златаря Димитър, св. ап. Павел изпратил сътрудника си Тимотей, придружен от Ераст, в Македония и гр. Коринт, за да донесе сведения за тамошните църкви и да събере милостиня за християните в Йерусалим (Деян. 19:22; I Кор. 4:17; 16:10), Тимотей не можал да отиде в Коринт, навярно поради болест, а останал в гр. Филипи. След бунта на златаря Димитър св. ап. Павел изпратил в Македония и Коринт сътрудника си св. ап. Тит, със същата цел, с каквато изпратил и св. ап. Тимотей, като му поръчал на връщане да го чака в Троада. Когато св. ап. Павел напуснал Ефес, преди Петдесетница на 57-та година (I Кор. 16:8), и отишъл в Троада, не дочакал там Тит, а заминал за Македония. Като описва третото пътешествие на св. ап. Павел, еванг. Лука съобщава, че ап. Павел от гр. Ефес заминал за Македония, без да съобщава изрично, че там бил посетил гр. Филипи. Има обаче твърди основания да се допусне, че св. ап. Павел е посетил този град. Там той намерил св. ап. Тимотей; там дошъл при него от гр. Коринт и Тит, като му донесъл сведения за състоянието на Коринтската църква.

Като получил тези сведения, св. ап. Павел написал в гр. Филипи, през лятото на 57 г., Второто си послание до коринтяните, като го изпратил по Тита (II Кор. 8:16, 17, 23). С него изпратил „и един брат, похваляван по всички църкви за благовестието, и не само похваляван, но и избран от църквите" (II Кор. 8:18, 19). Този брат е бил св. еванг. Лука, който, както бе изтъкнато по-рано, останал в гр. Филипи, когато св. ап. Павел и неговите спътници, през време на второто му пътешествие, напуснали Филипи и заминали за Солун.

Трети път св. ап. Павел посетил гр. Филипи, когато през първата половина на 58 година се завърнал от гр. Коринт през време на третото си пътешествие. В гр. Филипи той престоял сега през време на празнуването на юдейския празник Пасха. От гр. Филипи, след празника Пасха, ап. Павел отплувал, придружен от св. еванг. Лука, за гр. Троада, където го очаквали отплувалите по-рано негови спътници - бериецът Сосипатър Пиров, солунчаните Аристарх и Секунд, Гай от Дервия, Тимотей и асийците Тихик и Трофим.

Четвърти път посетил св. ап. Павел гр. Филипи през време на четвъртото си пътешествие, което започнало от гр. Рим през първата половина на 64 г., след освобождението му от първите му римски окови, и продължило до началото на 66 г., през която година той бил поставен в окови за втори път в гр. Рим, след които окови, в 67 г., претърпял мъченическа смърт, посечен с меч като римски гражданин. Като посетил остров Крит и гр. Ефес в Мала

Азия, св. ап. Павел заминал за Македония. Като говори в първото си послание до Тимотей за четвъртото си пътешествие, ап. Павел споменава, че от гр. Ефес се отправил за Македония, без да съобщава изрично, че посетил гр. Филипи. Има обаче здрави основания да се допусне, че той посетил този град. Тук, през 65 г., той написал Първото си послание до Тимотей.¹

Християните на Филипинската църква били, както бе изтъкнато по-рано, в по-голямата си част от езически произход. Те усвоили ревностно Христовото учение, проявили гореща вяра в Исус Христос и силна християнска любов и взели дейно участие в евангелското благовестие, за което св. ап. Павел благодари на Бога (Филип. 1:3-7). Между християните в Македония те били единствените, които се погрижили да подпомогнат материално св. ап. Павел през време на неговата проповед - два пъти в Солун и през време на първите му римски окови. „А знаете и вие, филипияни, - пише им св. ап. Павел, - че в началото на благовестието, когато излязох из Македония, нямаше нито една църква, която да ми даде, или от която да приема нещо, освен вас еднички" (Филип. 4:15). Голямото внимание, проявено от филипинските християни към св. ап. Павел, извикало у него особено силни и нежни чувства към тях; той ги нарича „възлюбени и многожелани мои братя, моя радост и венец" (Филип. 4:1). Нарича ги той така не само заради това, че му помогнали материално, но и заради това, че имали силна вяра в Бога и добродетелен живот.

Град Филипи е първият град в Европа, в който св. ап. Павел проповядвал Христовото учение и в който основал църква. Значи, този град може да се счита като изходно място, от което християнството се разпространило в Европа. „Примерът на жителите от гр. Филипи, - казва западният богослов Credner, като има пред вид приемането на Христовото учение от жителите на този град, - бил за апостола решителен (Деян. 16:6, 7, 9 и нат.; Гал. 4:13). От Филипи, може да се каже, евангелието победило света".²

3. Съдържание на посланието. Трогнат дълбоко от голямото внимание на филипинските християни към него, от голямото им старание да го подкрепят материално в евангелската му проповед, два пъти в Солун и после през време на първите

¹ Вж. проф. Хр. Н. Гяуров, Живот и дейност на св. ап. Павел. Годишник на Богословския факултет, т. XXIII, София, 1945-1946 г., с. 39.

² Einleit., 417. Вж. Н. F. Guericke, Въведение в новозаветните книги Свящ. Писания, под редакцией архим. Михаила, Москва, II изд., 1888 г., с. 308

му римски окови (Филип. 4:10-18), в посланието си до тях той не се впуска подробно в догматически и теоретически разсъждения, а дава израз на силните и нежни чувства, които се били появили в неговата душа и сърце по отношение към филипяните. Както бе изтъкнато по-рано, мнозина видни екзегети считат Посланието на св. апостола Павел до филипяните за послание на душата и сърцето. Поради това обстоятелство, това послание не може да бъде делено на такива части, на каквито се делят други послания на ап. Павел. То може да бъде разделено не на части, а на няколко отдели.

След надписа и приветствието в първа глава, стихове 1-2, съдържанието на посланието може да се раздели на следните четири раздела. - Раздел I. Св. ап. Павел благодари на Бога за участието на филипинските християни в благовестието, изтъква своята голяма любов към тях и им дава сведения за своето положение в гр. Рим (1:3-26). - Раздел II. Св. ап. Павел увещава филипинските християни да пазят евангелската вяра, да понасят търпеливо страданията за Христос, да имат единомушие и смирение, подобно на Исус Христос, и им съобщава, че ще изпрати при тях сътрудника си Тимотей и ще върне изпратения при него Епафродит (1:27-2:30). Раздел III. Увещание към филипинските християни да се пазят от юдействащите лъжеучители, които се трудят само за себе си и мислят за земното. Оправдание и спасение може да се постигне чрез вяра в Исус Христос (3:1-21). - Раздел IV. След като отправя увещания и съвети към всички филипински християни и към отделни лица между тях, св. ап. Павел изказва своята сърдечна благодарност за подкрепата, оказана му от филипяните няколко пъти - в Солун и в Рим, изпраща поздравии от себе си и от всички братя при него, особено от тия в кесаревия дом, и завършва посланието си с пожелание на благодатта на Господ Исус Христос (4:1-23).

Макар в Посланието си до филипяните ап. Павел да не се впуска в подробни догматически и други теоретически въпроси, в него той все пак спира вниманието си върху някои важни догматически и нравствени въпроси. Като иска да извика смирение у филипинските християни, той им посочва за пример Исус Христос, Който като Бог - Син Божи, смирил Себе Си до такава степен, че се възплъттил в човешки образ и пожертвал Себе Си на кръста за изкуплението и спасението на човешкия род. "Който, - казва ап. Павел за Исус Христос, - бидейки в образ Божи, не счете за похищение да бъде равен на Бог; но принуди Себе Си, като прие образ на раб и се

уподоби на човеци; и по вид се оказа като човек, смири Себе Си, бидейки послушен дори до смърт, и то смърт кръстна" (Филип. 2:6-8). Догматическото положение, че човек може да се оправдае не чрез дела по вехтозаветния обрядов закон, а чрез вяра в Исус Христос, което ап. Павел разглежда подробно в Посланията си до римляните и галатяните, той застъпва и в Посланието си до филипяните. Като говори за придобивката, която той имал като израилтянин, произхождащ от Вениаминовото коляно, св. ап. Павел казва: „Но това, що беше за мене придобивка, поради Христос счетох го за вреда. Па смятам, че и всичко е вреда, поради превъзходството на познаването на Христос Исус, моя Господ, заради Когото от всичко се отрекох, и всичко считам за смет, за да придобия Христос, и да се намеря в Него, имайки не своя от закона праведност, а придобивана чрез вяра в Христос, сиреч праведност от Бога чрез вяра" (Филип. 3:7-9).

Освен горепосочените догматически и нравствени истини, в Посланието си до филипяните св. ап. Павел разглежда още следните истини на християнската вяра и на християнската нравственост. Говори за две степени на църковната йерархия: за презвитери (които той тук нарича епископи) и за дякони (Филип. 1:1). - Като изтъква, че за него „животът е Христос" (Филип 1:21), св. ап. Павел изисква, щото и за християните също животът им да бъде Христос, т. е, те да живеят съгласно учението на Господ Исус Христос, да постъпват тъй, както Той е постъпвал, да вървят по стъпките Му. - Св. ап. Павел изисква също от християните, те да имат важната, основна християнска добродетел „смирение (смиреномъдрие)", да се смятат „един другиго за погорен от себе си" (Филип. 2:3). - Като говори за божествената природа на Исус Христос, че Той е Син Божи, че е Бог (Филип. 6:6, 7), св. ап. Павел отбелязва, че Исус Христос пожертвал Себе Си на кръста, за да извърши изкуплението и спасението на човеците (Филип. 2:8). - В Посланието си до филипяните св. ап. Павел учи и за задгробния, бъдещ, вечен живот, като казва: „нашето жилище е на небесата" (Филип. 3:20). Особено внимание обръща св. ап. Павел в Посланието си до филипяните върху голямото значение на мира в частния и обществения живот на човека, като нарича Бога не само „Бог на любовта", но и „Бог на мира" (Филип. 4:9; срв. II Кор. 13:11).

4. Древни свидетелства за посланието. За пръв път в древната християнска писменост свидетелства за Посланието на св. ап. Павел до филипяните св. Поликарп Смирненски

(+ 155-6) в своето Послание до филипяните. В това свое послание, 3:2, като говори, за св. ап. Павел, св. Поликарп пише на филипяните следното за него: „който, като отсъстващ, ви написал послания (*epistolaŭ*), от които вие, ако се вдълбочите в тях, можете да се поучите относно дадената вам вяра". Известно недоумение буди тук употребената в множ. число дума „послания - *epistolaŭ*". Няма основания Да се допуска, че според св. Поликарп, ап. Павел бил написал две Послания до филипяните, едно от които не се е запазило до нас. Както предполагат мнозина учени - Ег. Tillmann¹, Meinertz² и др., - св. Поликарп в случая има пред вид посланията на ап. Павел до македонските църкви - във Филипи и в Солун.

От едно място в посланието на християните във Виена и Лион, изпратено в 177 г. до християните в Азия и Фригия (вж. у Евсевий Кесарийски, Църковна история, V, 2, 2), в което място се цитира 2:6 от Посланието на ап. Павел до филипяните, може да се види, че това послание се е считало през втори век за каноническа книга на Новия Завет. В съчинението си „Против ересите" -4:18,4; 5:13, 3, 4, св. Иринеи Лионски (+ ок. 202 г.), като привежда местата от Посланието на св. ап. Павел до филипяните – 4:18; 3:10-11; 3:20, - изрично подчертава, че в тези места говори св. ап. Павел. По такъв начин св. Иринеи Лионски още по силно потвърждава, че Посланието на св. ап. Павел до филипяните принадлежи към каноническите книги на Св. Писание на Новия Завет.

За Посланието на ап. Павел до филипяните ясно свидетелстват още древните църковни писатели: Климент Александрийски (+ ок. 215 г.) - *Raedag.* 1, 6, където думите в Филип. 3:12 се приписват изрично на св. ап. Павел; Тертулиан (р. ок. 160 г.) - *De resurg. carnis*, 23, 47, където се цитира мястото от Посланието на ап. Павел до филипяните 3:11 сл. Посланието на ап. Павел до филипяните стои в канона на гностика Маркион, който канон той съставил в 140 г. В Мураториевия канон, съставен от св. Иполит Римски ок. 190 г., Посланието на св. ап. Павел до филипяните стои между каноничните послания на св. ап. Павел. Като изброява в Църковната си история, 3:25, свещените новозаветни книги, Евсевий Кесарийски (+340 г.) поставя Посланието на св. ап. Павел до филипяните между тъй наречените от него книги „омологумена", т. е. книги,

¹ *Der Philipperbrief*, Die Heil. Schr.d. N. T., herausg. v. FR. Tillmann, VII. B., Bonn, 1931, S. 124.

² *Einleit. i. d. N. T.*, 4. Aufl., Paderborn, 1933, S. 151.

приети от всички за канонически. Във всички древни преводи Посланието до филипяните е поставено между посланията на ап. Павел.

5. Мястото, където посланието било написано. На няколко места в Посланието си до филипяните св. ап. Павел заявява, че, когато пишел посланието си, намирал се в окови.-1:7: „както е и право да мисля това (делото на Бога за филипяните, б. н.) за всинца ви, защото ви имам на сърце, и кога съм в окови". – 1:13-14: „тъй че моите в Христос окови станаха известни на цялата претория и на всички други, и повечето от братята на Господа, насърчени от моите окови, започнаха по-смело, без страх да проповядват словото Божие". – 1:16: „едните от желание да се препират проповядват Христос нечисто, като мислят, че увеличават тежината на оковите ми". Три пъти ап. Павел стоял в окови - веднъж в Кесария и два пъти в Рим. След като се върнал към средата на 58 г. в Йерусалим от третото си пътешествие, юдеите хванали св. ап. Павел, извели го вън от храма и искали да го убият. Хилядникът Клавдий Лисий го освободил, затворил го в крепостта Антония, но тъй като юдеите направили заговор да го убият, хилядникът го изпратил в Кесария при прокуратора Антоний Феликс, който, след като произвел съд над него, поставил го в окови, които продължили две години, от средата на 58 г. до към средата на 60-та година, когато прокураторът Антоний Феликс бил заместен от прокуратора Порций Фест. Тъй като св. ап. Павел още през времето на прокуратора искал да се яви пред кесарев съд, прокураторът Порций Фест през втората половина на 60 г. го изпратил в Рим за съд пред кесаря.

През зимата между 60 и 61 г. св. ап. Павел, поради буря в Средиземно море, престоял на остров Малта и в първата половина на 61 г. пристигнал в Рим, където бил поставен в окови, които продължили две години - от към средата на 61 г. до към средата на 63-та година, и които са известни под името първи римски окови на св. ап. Павел. Като описва тези окови на св. ап. Павел, св. еванг. Лука казва: „Павел живя цели две години в особена наемна къща и приемаше всички, които отиваха при него, като проповядваше царството Божие и учеше за Господ Иисус Христос с пълно дръзновение, безпрепятствено" (Деян. 28:30-31). Значи, през време на тези окови ап. Павел бил държан свободно и е могъл да проповядва Христовото учение „безпрепятствено". През време на първите му римски окови, навярно към техния край, у ап. Павел се била появила надеждата, че в скоро време ще бъде освободен-

ден. „И затова с увереност зная, - пише той на филипяните, - че ще остана и ще пребъда с всички ви за ваш успех и радост във вярата" (1:25). Към края на четвъртото си пътешествие, което продължило от началото на 64 г. до началото на 66 г., когато св. ап. Павел отишъл в Рим, той бил поставен отново в окови, които са известни под името втори римски окови и от които той не бил освободен; през 67 г. той претърпял мъченическа смърт, като бил посечен с меч. Във Второто си послание до Тимотей, написано в Рим през време на вторите римски окови - 66 г., св. ап. Павел пише на св. ап. Тимотей: „Аз вече ставам жертва, и времето на моето отхождане настъпи. С добрия подвиг се подвизах, пътя свърших, вярата опазих; прочее, очаква ме венецът на правдата, който ще ми даде в оня ден Господ, Праведният Съдия; и не само на мене, но и на всички, които са възлюбили Неговото явяване" (4:6-8),

Като съобщава на няколко места в Посланието си до филипяните, че, когато пишел това си послание, се намирал в окови, св. ап. Павел не посочва изрично, кои са били тези негови окови. Поради това обстоятелство между учените има спор, който разглежда подробно въпросът относно тези окови. Някои учени- Pfleiderer, Spitta, Lohmeyer и др., изказват мнението, че тези окови са били кесарийските. Няма обаче основание да се приеме, че св. ап. Павел бил написал посланието си през време на кесарийските окови. През време на тези окови той не е бил държан така свободно, както е бил държан през време на първите си римски окови, нямал възможност да проповядва свободно Христовото учение и да пише послания; надявал да бъде освободен от тях, а очаквал да бъде изпратен в Рим за кесарев съд.

Има учени в последно време, каквито са Н. Lisco, A. Deis-smann, Robinsin, Michaelis, P. Eeine и др., които изказват мнението, че оковите, в които се намирал св. ап. Павел при писането на своето Послание до филипяните, са били ефеските окови. Според тези учени, след бунта на златаря Димитър в гр. Ефес, в който град св. ап. Павел проповядвал около три години през време на третото си пътешествие, той бил поставен в окови. В Св. Писание на Новия Завет обаче няма никакви сведения за това, че през време на проповедта си в гр. Ефес св. ап. Павел бил поставен в окови. Сам професор П. Файне, който защитава подробно мнението, че Посланието до филипяните било написано през време на ефеските окови на св. ап. Павел, казва: „фактът на едно затворничество

в Ефес, не може, разбира се, да бъде доказан пряко от източниците".¹

Повечето учени, както в миналото, така и в ново време - В. Weiss, Th. Zahn, Ad. Julicher, А. В. Иванов² и др., приемат, че оковите, през време на които св. ап. Павел написал Посланието си до филипяните, са били неговите първи римски окови. През време на тези окови той е имал надеждата, както бе изтъкнато по-рано, че в скоро време ще бъде освободен. През време на тези окови той е бил държан свободно, могъл е да проповядва Христовото учение и да пише послания. Има две места в Посланието на св. ап. Павел до филипяните, въз основа на които може да се заключи, че той бил написал това Послание през време на първите си римски окови. Тези места са следните: 1) 1:12-13: „Желая, братя, да знаете, че тия неща, които ми се случиха, спомогнаха за по-голям успех на благовестието, тъй че моите в Христос окови станаха известни на цялата претория и на всички други"; 2) 4:22: „поздравяват ви всички светии, а особено които са от кесаревия дом".

У древните римляни думата претория (praetorium) се употребявала за обозначение: а) мястото, където римският претор извършвал съд; б) резиденцията на областните управители - такава претория имал Понтий Пилат в Йерусалим (Мат. 27:27; Марк. 15:16; Йоан. 18:28, 33); в) командата от военни, в която се числели телохранителите на преторите (praetoriani milites); г) мястото, където живеели преторианите - в Рим това място образувало отделен квартал (castra praetoriana). В Деян. 23:35 претория се нарича дворецът на Ирод в Кесария, в който живеел римският прокуратор.

Като съобщава във Филип. 1:13, че Христовото учение се било разпространило в цялата претория, под претория ап. Павел разбира „кесаревия дом". Много ясно се вижда това от Филип. 4:22, където св. ап. Павел казва: „поздравяват ви всички светии, а особено които са от кесаревия дом". Под претория във Филип. 1:13 всички древни екзегети разбират “кесаревия дом”, двореца на Нерон.

Учените, които приемат, че Посланието до филипяните било написано в един от градовете - Кесария или Ефес, заявяват, че посланието е било написано в един от тези градове, защото между тези градове и гр. Филипи съобщенията били

¹) Enleitung in das Neue Testament, 8. Auflage, Leipzig, 1936, S. 179.

²) Руководство к изучению священных книг Нового Завета. 5. Изд. СПб, 1907, с. 386.

лесни; гр. Рим, според тях, се намирал много далеч. Ще трябва обаче да се има пред вид, че гр. Филипи се намирал на главния път, който свързвал Изток със Запад и връзките между него и Рим са били лесни.

В надписа на Посланието до филипяните (1:1-2) ап. Павел изпраща приветствие и от св. ап. Тимотей; приветствие той изпраща от Тимотей и в надписа на Посланието до колосяните (1:1-2), което също така било написано в Рим. Св. ап. Тимотей се намирал при ап. Павел през време на първите му римски окови; през време на вторите му римски окови, той не бил при него. Във Второто си послание до Тимотей, написано през време на вторите римски окови, св. ап. Павел пише на св. ап. Тимотей: „Побързай да дойдеш при мене скоро. Защото Димас ме остави, понеже обикна сегашния свят, и отиде в Солун; Крискент - в Галатия, Тит - в Далмация. Само Лука е с мене" (4:9-10).

6. Времето, когато посланието било написано. Това време се определя въз основа на обстоятелството, че Посланието до филипяните било написано през време на първите римски окови на св. ап. Павел. Тези окови започнали към средата на 61 г. и завършили към средата на 63-та година.¹ През време на първите си римски окови св. ап. Павел написал четири послания - до Филимон, колосяните, ефесяните и филипяните, - известни под името затворнически послания. И в четирите послания св. ап. Павел съобщава, че, когато ги пишел, се намирал в окови - Филим. 9; Колос. 4:3, 10, 18; Ефес. 3:1; 4:1; 6:20; Филип. 1:7; 13-14; 16. Повод за написването на тези послания било обстоятелството, че при св. ап. Павел през време на първите му римски окови дошли: Онисим, който бил избягал от своя господар Филимон, жител на гр. Колос; Тихик, който произхождал, както приемат някои учени - професор Edm. Kalt² и др., от гр. Ефес; и Епафродит, който бил изпратен от Филипинската църква. Те донесли на ап. Павел сведения за състоянието на църквите в малоазийските градове Колос и Ефес и в македонския град Филипи.

Между учените се повдига въпросът, в какъв ред са били написани затворническите послания. Този въпрос се разрешава различно от тях. Едни учени - Aug. Bisping и др., приемат, че Посланието до филипяните било написано преди написването

¹ Вж. проф. Хр. Н. Гяуров, Живот и дейност на св. ап. Павел, Годишник на Богословския факултет, т. XXIII, София 1945-46 г., с. 36-37.

² Biblisches Reallexikon, 2. Aufl., Paderborn, 1939, S. 907.

на другите три затворнически послания. Повечето учени - Н. F. Guericke, А. В. Иванов¹ и др., приемат, че то било написано към края на първите римски окови на ап. Павел, след написването на посланията до Филимон, колосяните и ефесяните. Има основания да се приеме мнението на вторите учени. Най-напред ап. Павел написал Посланието си до Филимон, което изпратил по Онисим, роб на Филимон, избягал при св. ап. Павел в Рим. „Той, - пише ап. Павел на Филимон за Онисим, - някога беше непотребен за тебе, а сега е потребен тебе и мене, и го пращам назад; а ти го приеми като мое сърце" (11-12). След написването на Посланието до Филимон, ап. Павел написал Посланието си до колосяните. След като съобщава, че изпратил това си послание по възлюбения брат, верен служител и сътрудник Тихик, св. ап. Павел добавя, че бил изпратил Тихик „заедно с Онисим, верния и възлюбен наш брат" (Колос. 4:9). От думите на св. ап. Павел „заедно с Онисим" може с положителност да се заключи, че той написал Посланието си до колосяните след написването на Посланието си до Филимон и че предал Посланието си до колосяните на Тихик, след като бил предал Посланието си до Филимон на Онисим, за да отнесат те заедно предадените им послания на съответните адреси - на Филимон в гр. Колос и на Колоската църква. След като написал Посланието си до колосяните, ап. Павел написал Посланието си до ефесяните, което също предал на Тихик, за да го занесе на Колоската църква. „А за да знаете и (**καί**увие, - пише св. ап. Павел на ефесяните, - как съм и що работя, за всичко ще ви извести Тихик, възлюбен брат и верен в Господа служител" (Ефес. 6:21). От тези думи на св. ап. Павел се вижда, че той по-напред дал сведения за себе си на колосяните в изпратеното до тях послание по Тихик, а след това дал сведения за себе си на ефесяните в изпратеното до тях послание също по Тихик.

Накрая, към края на първите си римски окови, св. ап. Павел написал Посланието си до филипяните. Като твърдо доказателство за това служат следните две места в това послание, където той съобщава, че се надява в скоро време да бъде освободен и да отиде отново при филипяните. 1) Филип. 2:23: „него (Тимотей, б. н.), прочее, надявам се да изпратя веднага, щом узная, какво ще стане с мене; и уверен съм в Господа, че и сам скоро ще дойда при вас". 2) Филип. 1:25: „и аз това

¹ Руководство к изучению священных книг Нового Завета, 5. изд, СПб, 1907, с. 386.

с увереност зная, че ще остана и ще пребъда с всички ви за ваш успех и радост във вярата". Св. ап. Павел е бил освободен от първите си римски окови към средата на 63. година. Значи, Посланието до филипяните е било написано през първата половина на 63. година. Посланията до Филимон, колосяните и ефесяните са били написани в края на 63-та година.¹

7. Читатели на посланието. Сведения за читателите на посланието се дават в надписа и приветствието на посланието: „Павел и Тимотей, раби Иисус Христови, - до всички в Христос Иисус светии, които се намират във Филипи, с епископи и дякони: благодат вам и мир от Бог Отец нашего и от Господа Йисуса Христос" (1:1-2). От обстоятелството, че във филипийската църква е имало епископи, може със сигурност да се заключи, че числото на филипинските християни е било значително. От съдържанието на посланието се вижда, че филипинските християни в по-голямата си част са били от езически произход. Християните от юдейски произход са били малко. От някои места в Посланието до филипяните се вижда, че между филипинските християни са се били вмъкнали юдействащи християни, които изисквали да се спазва вехтозаветният закон и обрязването. Св. ап. Павел увещава филипинските християни, да се пазят от тях. „Пазете се от псетата, - пише им той, - пазете се от злите работници, пазете се от лъже-обрязване, защото истинското обрязване сме ние, които духом служим Богу и се хвалим с Христос Иисус, и не на плътта се уповаваме" (3:2-3).

Богословът Schinz изказва мнението, че всички християни на Филипинската църква били от езически произход. Това свое мнение той обосновава чрез обстоятелството, че в Посланието до филипяните има малко вехтозаветни цитати. Мнението на Schinz е неоснователно. За неоснователно го намира и професор Н. F. Guericke. Той намира, че „липсата на повече вехтозаветни цитати в посланието е случайна и че Вехтият Завет принадлежи към религиозния кодекс колкото на християните от езичници, толкова и на християните от юдеи".²

Посланието било изпратено по Епафродит, който бил дошъл при св. ап. Павел в Рим като пратеник на Филипинската църква. „Счетох обаче за нужно, - пише св. ап. Павел на филипяните, -

¹ Вж. проф. Х р. Н. Г я у р о в , цит. съчин., с. 37.

² Введение в новозаветные книги Свят. Писания. Москва, II изд., 1888, с. 308.

да изпратя при вас брата Епафродит, мой сътрудник и съратник, а ваш пратеник и служник в нуждите ми" (2:25). Като дошъл при св. ап. Павел в Рим, Епафродит се бил тежко разболял. След като оздравял, св. ап. Павел го изпратил обратно, като му дал написаното от него послание до филипяните със заръка да го предаде на филипинските християни. „Поради това изпратих го по-скоро, - пише той на филипяните, - та, като го видите пак, да се зарадвате, и аз да бъда , по-малко наскърбен. Приемете го, прочее, в Господа с всяка радост, и такива имайте на почит, понеже за Христовото дело той беше почти на умирање, като презря живота си, за да допълни недостига на вашето към мене служение" (2:28-30). Както ще бъде изтъкнато по-нататък, може да се допусне, че Епафродит е бил епископ и е бил даже председател на Филипинската църква.

Към никои читатели на своите послания ап. Павел не е проявявал такава голяма любов и такива нежни чувства, каквито той проявявал към филипинските християни. Той ги нарича „възлюбени мои братя, моя радост и венец" (4:1). Те напълно заслужавали да се отнася ап. Павел към тях тъй, защото проявили особено внимание към него, подпомагали го няколко пъти в неговите нужди и насадили в себе си гореща вяра в Исус Христос и силна християнска любов.

8. Повод за написване на посланието. Главният и общ повод за написване на посланието са сведенията, които Епафродит донесъл на ап. Павел в Рим относно състоянието на Филипинската църква. Отделните поводи за написване на посланието са следните.

Епафродит съобщил на ап. Павел, че филипинските християни взимали дейно участие в благовестието (Филип. 1:5). Св. ап. Павел счел за необходимо да изрази пред тях голямата си радост от това тяхно участие и да им съобщи, че той благодари на Бога за това (Филип. 1:3-7).

От Епафродит св. ап. Павел узнал, че против филипинските християни било подигнато гонение от страна на враговете на християнството. Св. ап. Павел е трябвало да ободри филипинските християни и да им напомни, че те били длъжни да понасят търпеливо страданията за Исус Христос и да не падат духом (Филип. 1:28-30).

Епафродит донесъл сведения на св. ап. Павел, че между филипинските християни се били появили юдействащи християни, които изисквали да се изпълнява вехтозаветният закон и да се спазва обрязването. Като узнал за това, св. ап. Павел

се счел задължен да предпази филипинските християни от тези лъжеучители и в третата глава на посланието си дава необходимите наставления за предпазване от споменатите лъжеучители.

Като донесъл на св. ап. Павел обстоятелни сведения за състоянието на Филипинската църква, Епафродит му предал изпратения от филипяните дар за подпомагане в нуждите му. Два пъти те подпомогнали св. ап. Павел през време на евангелската му проповед в Солун. Новият ценен дар, донесен от Епафродит, трогнал така дълбоко св. ап. Павел, че той не е могъл да не изкаже своята благодарност и да не даде израз на нежните чувства, изпълващи неговата душа и сърце, по отношение на филипинските християни.

9. Цел за написване на посланието. При писането на Посланието си до филипяните св. ап. Павел си поставил на първо място за цел да даде израз на своята благодарност към Бога и на своята радост, че филипинските християни преуспявали във вярата и в любовта и че взимали дейно участие в благовестието. „Благодаря на моя Бог, - пише той, - като си спомня за вас (като винаги във всяка моя молитва се моля с радост за всинца ви), именно за вашето участие в благовестието от първия ден дори до сега" (1:3-5). Като се радва за това, филипинските християни били насадили у себе си гореща вяра и силна любов, св. ап. Павел ги увещава да пазят и усилят вярата и любовта си и им казва: „и моля се, щото вашата любов все повече и повече да изобилва чрез познание и разбиране на всичко, за да различавате, що е по-добро, та да бъдете чисти и без препънка в деня Христов, изпълнени с плодове на правда, дарувани чрез Иисус Христос, за слава и похвала Божия"(1:9-11).

Втора цел, която св. а п. Павел си бил задал при писането на Посланието си до филипяните, била да ги предпази от лъжеучителите, които искали да се изпълнява вехтозаветният закон и обрязването. „Пазете се от псетата, - обръща се той наставнически към тях, - пазете се от злите работници, пазете се от лъжеобрязване, защото истинското обрязване сме ние, които духом служим на Бог и се хвалим с Христос Иисус, и не на плътта се уповаваме" (3:2-3). Лъжеучителите, които се били появили във Филипи, проповядвали не някаква си светска философия, някакъв си езически гностицизъм, а са били юдействащи християни. „Още по-малко в Посланието до филипяните, - казва проф. Н. F. Guericke, - могат да се намерят следи от езически гностически заблуждения в

гр. Филипи"¹. За тези лъжеучители, като казва, че проповядвали „лъжеобрязване“, св. ап. Павел добавя: „понеже мнозина, за които съм ви често говорил, а сега дори със сълзи говоря, постъпват като врагове на кръста Христов; техният край е погибел, техният бог - коремът, а славата - в срама им; те мислят за земното" (Филип. 3:18-19).

С проповядването на своето лъжеучение юдействащите християни се стремели да посаят между филипинските християни разногласия и разделения. Като имал това пред вид, св. ап. Павел при писането на своето Послание до филипяните, си поставил за цел, да ги съветва да бъдат единни във вярата и любовта, да имат единомислие в Господа. „И тъй, - увещава ги той, - ако има някоя утеха в Христос, ако има някоя разтуха в любовта, ако има някое общуване на духа, ако има някое милосърдие и състрадание, - направете пълна радостта ми: имайте едни мисли, като имате една и съща любов, и бъдете единомушни и единомислени; нищо не вършете от обич към препирня или от пустославие, но от смиреномъдрие смятайте един другото за по-горен от себе си" (2:1-3). За да имат християните съгласие и единство помежду си, необходимо е преди всичко те да насадят в себе си истинско християнско смирение. Като пример на такова смирение св. ап. Павел посочва на филипинските християни смирението на Господ Иисус Христос, Който, макар да бил Бог - Син Божи, смирил Себе Си до такава степен, че приел образа на човек и пожертвал Себе Си на кръста за изкуплението и спасението на човешкия род. „Понеже вие трябва да имате същите мисли, - пише св. ап. Павел на филипяните, - каквито е имал Иисус Христос, Който, бидейки в образ Божи, не счете за похищение да бъде равен на Бог, но прринизи Себе Си, като прие образ на раб и се уподоби на човеци; и по вид се оказа като човек, смири Себе Си, бидейки послушен дори до смърт, и то смърт кръстна" (2:5-8).

Не е могъл св. ап. Павел да остане равнодушен, когато узнал, че срещу филипинските християни били подигнати притеснения и гонения. При писането на Посланието си до филипяните той си постваил за цел, между другото, да ги насърчи и ободри, като ги съветвал да понасят твърдо и непоколебимо страданията заради Христос, посочвайки себе си за пример. „И не се стряскайте в нищо от противниците,

¹ Введение в новозаветные книги Свящ. Писания, Москва, II изд. 1888 г., с. 308.

ободрява той филипяните: това е тям доказателство за погибел, а вам-за спасение. И това е от Бога, защото вам е дарувано, заради Христос не само да вярвате в Него, но и да страдате за Него, като се подвизавате със същия подвиг, какъвто видяхте у мене и сега чувате за мене" (1:28-30).

Между целите, които св. ап. Павел си бил поставил при писането на Посланието си до филипяните високо място заема целта му да даде израз на дълбоката си благодарност и нежните чувства, които се били появили в неговата душа и сърце поради голямото внимание, което филипинските християни проявили към него и поради подкрепата, която те му оказали няколко пъти - два пъти в Солун и през първите му римски окови. „А знаете и вие, филипяни, - пише им той, - че в начало на благовестието, когато излязох из Македония, нямаше нито една църква, която да ми даде, или от която да приема нещо, освен вас еднички; защото и в Солун, и веднъж и дважд им пращахте за нуждите ми. Казвам това, не че искам да ми давате, но търся плода, който се умножава във ваша полза. Получих всичко и имам излишно; преизпълних се с блага, като приех пратения от вас по Епафродит дар, който е мирис благоуханен, жертва приятна, благоугодна на Бога. Бог мой, по Своето богатство, да запълни всяка ваша нужда, за слава чрез Христос Иисус" (4:15-19). Вниманието, което филипинските християни проявили към св. ап. Павел, и подкрепата, която те му оказали, извикали у ап. Павел голяма радост. Като им съобщава за тази своя радост на няколко места в своето послание, и за радостта си поради проповядването на благовестието, той няколко пъти подканва и тях да се радват. - „Благодаря на моя Бог, като си спомня за вас, (като винаги във всяка моя молитва се моля с радост за всинца ви)" (1:3-4). - „Но що от това? Както и да бъде, било престорено, било искрено, Христос се проповядва; затова се радвам и ще се радвам" (1:18). - "Прочее, братя мои, радвайте се в Господа. Едно и също да ви пиша, за мене не е тежко, а за вас то е назидателно" (3:1). - „Радвайте се в Господа, и пак ще кажа: радвайте се" (4:4). Като взима предвид голямата радост на ап. Павел, изразена в Посланието му до филипяните, професор Герике казва: „една мисъл или чувство предимно господства в посланието и като че ли обгръща в себе си цялото му съдържание, - това е радостта в Господа, с която било изпълнено сърцето на ап. Павел и към която той приканва тъй силно филипяните".¹

¹ Введение в новозаветные книги Свящ. Писания, Москва, II изд. 1888 г., с. 306.

Когато пишел Посланието си до филипяните, св. ап. Павел не си бил поставил за цел да разглежда догматични или теоритични истини на вярата. В някои места на посланието си обаче той излага накратко някои истини на вярата. Като посочва на филипинските християни за пример смирението на Иисус Христос, той изтъква, че Христос бил Бог, бил „в образ Божи“, че дошъл на земята в образа на човек и принесъл Себе Си на кръста за изкуплението и спасението на човешкия род (2:5-12). Оправдание и спасение се добива не чрез изпълняване на вехтозаветния обрядов закон, а чрез вяра в Иисус Христос и изпълняване на Неговото учение (3:8-11). Напомня на филипяните, че второто Христово пришествие е близо и ги увещава да бъдат кротки. „Вашата кротост, - пише им той, - да бъде известна на всички човеци. Господ е близо“ (4:5). При второто пришествие на Иисус Христос ще настане всеобщо възкресение на мъртвите, при което възкресение ще се преобразят тленните тела както на живите, така и на мъртвите. „Нашето живелище, - пише ап. Павел на филипяните, - е на небесата, откъдето очакваме и Спасителя, Господ Иисус Христос, Който ще преобрази унизеното наше тяло тъй, че то да стане подобно на Неговото славно тяло, със силата, чрез която Той може и да покорява на Себе Си всичко“ (3:20-21).

10. Достоверност - подлинност на посланието. Цялото Послание до филипяните, съдържанието му, изложението му, мислите и идеите в него, езикът му ясно свидетелстват, че то било написано от ап. Павел. Никой друг, освен св. ап. Павел, не е могъл да напише това послание и да постави в надписа името на ап. Павел. Поради това обстоятелство Посланието до филипяните принадлежи към тези послания на св. ап. Павел, достоверността на които не се оспорва. „Посланието до филипяните, - казва проф. Олсхаузен, - е от числото на малкото новозаветни книги, подлинността на които не е била никога оспорвана.“¹ „Подлинността на Посланието до филипяните, - казва също професор Н. Ф. Guericke, - е несъмнена. Посланието носи във всичко печата на Павловия дух; и съдържанието, и тонът не допускат никакво подражание в преднамерена измама.“²

¹ Вж. Н. Ф. Guericke, Введение в новозаветные книги Свящ. Писания, под редакцией архим. Михаила, Москва, II изд., 1888 г., с. 307.

² Цит. съчин., с. 306.

Въпреки всичко това обаче в по-ново време някои протестантски богослови - рационалисти, са правили опити да оборят достоверността на Посланието до филипяните. Отхвърлят достоверността на посланието протестантските богослови F. Chr. Baug и Schwegler. Те изказват мнението, че посланието било съставено от неизвестен автор към края на 2-ия век. В това послание, както и в лъжеиоановите произведения, появили се също към края на 2-ия век,, според тях, се придава на първохристиянския евионизъм духовен характер. Отхвърлят достоверността на Посланието до филипяните и последователите на Тюбингенската школа, основана от F. Chr. Baug. Основанията, поради които те отхвърлят достоверността на посланието, са следните.

а) Те намират гностически идеи във Филип. 2:5-11, където се говори, че Иисус Христос, като Син Божи, приел човешки образ и принесъл в жертва Себе Си на кръста за изкуплението и спасението на човешкия род. Това мнение на последователите на Тюбингенската школа е напълно неоснователно. В това място няма никакъв гностицизъм; в него се излага една основна и общоизвестна догматическа истина, за която се говори на много места в свещените новозаветни книги.

б) В надписа на посланието, 1:1 се говори за епископи и дякони, йерархически степени, появили се в по-късно време, И това мнение на последователите на Тюбингенската школа е напълно неоснователно. Йерархическите степени дякон и епископ са били основани още в апостолско време. Вж. Деян. 6:1-6; I Тим. 1:1 - 13 и др.; проф. Хр. Н. Гяуров, Апостолският събор в Йерусалим, Годишник на Духовната Академия, т. VI, София, 1956-57, с. 158. Ако в някои послания на св. ап. Павел, - казва професор Герике, - се говори за епископи, дякони и др. п., това съответства напълно на, апостолското време... Пък и не само в Павловите послания, но и в други книги на Новия Завет, напр. в книгата Деяния на св. апостоли, се срещат, подобни изрази; а да се отхвърля на това основание; подлинността и на последните тези новозаветни книги, против която не говори нищо в самото тяхно съдържание, това би било само *petitio principii*."¹

в) В Посланието до филипяните се споменават имената на някои лица, за които няма сведения в Новия Завет и в древната християнска писменост - жените Еводия и Синтихия, Климент и някой си „искрен сътрудник (*suzugo* "gnhsio")" на

¹ Введение в новозаветные книги Свящ. Писания, Москва, II изд., 1888 г. с. 256.

ап. Павел (Филип. 4:2-3). Еводия и Синтихия са били християнки от гр. Филипи. Много жени във Филипи били приел Христовото учение. Между слушателите на евангелската проповед на ап. Павел във Филипи първа Лидия, от гр. Тиатир продавачка на багреаи платове, приела Христовото учение и се покръстила с домашните си (Деян. 16:14-15). Мнозина екзегети: Ориген, Климент Александрийски, Bisping¹, А. В. Иванов² и др., приемат, че Климент, за когото ап. Павел споменава във Филип. 4:3, е бил третият римски епископ след ап. Петър - св. Климент Римски. Искреният сътрудник, за когото св. ап. Павел говори във Филип. 4:3, е Епафродит, когото ап. Павел нарича „мой сътрудник и съратник". На него ап. Павел диктувал своето Послание до филипяните и чрез него го изпратил на Филипинската църква. Това се вижда много ясно от думите на св. ап. Павел: „па моля и тебе, искрени сътруднико, помагай тям, които се подвизаваха в благовестието заедно с мене и с Климент и с другите ми сътрудници, чиито имена са в книгата на живота" (Филип. 4:3).

Против достоверността на Посланието до филипяните се обявява Carl Holsten (Der Brief an die Philipper, - Jahrb. f. prot. Theol, 2, 1876). Той намира, че Посланието няма самостоен характер, ясно определени цели и връзка със съдържанието. От дадените от нас в този труд уводни (исагогически) сведения за Посланието до филипяните - съдържание (т. 3), древни свидетелства (т. 4), повод и цел за написване на посланието (т. т. 8 и 9) и др. - се вижда ясно неоснователността на С. Holsten против достоверността на посланието. Професор Fr. Tillmann намира също за напълно неоснователни възраженията на С. Holsten против достоверността на посланието³. За неоснователни намира споменатите възражения на С. Holsten против достоверността на Посланието на ап. Павел до филипяните и авторът на тълкуванието на Посланието на ап. Павел до филипяните, поместено в Толковая Библия, изд. преемников |А. П. Лопухина, т. XI, 1913 г., с. 278. Обстойно доказва несъстоятелността на възраженията на С. Holsten против достоверността на Посланието на ап. Павел до филипяните руският богослов Иван Назарьевский в труда си „Послание св. ап. Павел к Филиппийцам" (1893 г., с. 84-98).

¹ Exegetisches Handbuch zum Neuen Testament, VI. Band, 2. Abteilung, Der Brief an die Philipper, 1866, S. 219.

² Руководство к изучению священных книг Нового Завета, 5. изд., 1907, с. 400.

³ Der Philipperbrief, Die Heil.Schr. d. N. T., herausg. v.Fr. Tillmann, VII. B., 1931, S. 125-6.

Част втора

ТЪЛКУВАНИЕ НА ПОСЛАНИЕТО

Надпис и приветствие-1:1-2

1. Павел и Тимотей, раби Иисус Христови, - до всички в Христос Иисус светии, които се намират във Филипи, с епископи и дякони. - В началото на всички свои послания, с изключение на Посланията си до филипяните, солунците, Филимон и евреите, св. ап. Павел нарича себе си апостол на Иисус Христос. Така нарича той себе си, защото е искал да изтъкне, че и той, подобно на 12-те Христови апостоли, е бил избран от Бога за апостол. И действително, той е бил избран от Самия Бог за апостол. Когато апостол Павел, след ослепяването си по пътя за гр. Дамаск, бил отведен в гр. Дамаск, Бог изпратил при него ученика Ананий, за да го излекува от слепотата, като му казал: „иди, защото той Ми е избран съд, за да понесе името Ми пред народи, царе и синове Израилеви" (Деян. 9:15). В повечето си послания ап. Павел изтъква, че е апостол на Иисус Христос, защото някои християни, предимно юдействащи, като например такива в гр. Коринт, оспорвали неговото апостолско достойнство.

Защо св. ап. Павел в началото на Посланието си до филипяните не нарича себе си апостол на Иисус Христос? Не може да се допусне, че той не нарича тук себе си апостол, защото заедно със себе си споменава и за св. ап. Тимотей. В началото на Посланието си до колосяните, като споменава и за св. ап. Тимотея, той пише: „Павел, апостол на Иисус Христос по воля Божия, и брат Тимотей" (1:1). В началото на Второто си послание до коринтяните св. ап. Павел също пише: „Павел, апостол на Иисус Христос по воля Божия, и брат Тимотей" (1:1). Ще трябва да се допусне, както допускат и мнозина екзегети - блаж. Теофилакт и др., че св. ап. Павел в началото

на Посланието си до филипяните не нарича себе си апостол, защото филипинските християни, като били изпълнени с голяма любов към св. ап. Павел, не оспорвали неговото апостолско достойнство.

В началото на Посланието си до филипяните св. ап. Павел споменава заедно със себе си и за св. ап. Тимотей, защото св. ап. Тимотей бил ревностен негов спътник и добър съратник и бил добре известен на филипинските християни. Като взел св. ап. Тимотей през време на второто си пътешествие, от гр. Листра, св. ап. Павел отишъл, придружен от него и Сила, в гр. Филипи. Когато св. ап. Павел проповядвал в гр. Ефес през време на третото си пътешествие, изпратил, преди бунта на златаря Димитър, св. ап. Тимотей, придружен от Ераст, в Македония и в гр. Коринт, за да събира милостиня за християните в гр. Йерусалим и да му донесе, след завръщането си, сведения за новоосновените църкви в Македония и гр. Коринт (Деян. 19:22).

Тимотей не можал да отиде в гр. Коринт, поради болест, и останал в гр. Филипи.¹ Когато ап. Павел през време на третото си пътешествие отишъл от гр. Ефес в гр. Филипи, заварил там св. ап. Тимотей. Във Второто си послание до коринтяните, написано в гр. Филипи през втората половина на 57 г., св. ап. Павел праща приветствие от Тимотей (1:1). Във Филип. 2:19-23 св. ап. Павел съобщава на филипяните, че ще изпрати при тях повторно св. ап. Тимотей и изтъква, че той се грижи усърдно за тях, както никой друг не се грижи за тях, указва на неговата опитност и усърдието му в благовестването. „А надявам се в Господа Иисус, - пише им ап. Павел, - наскоро да пратя при вас Тимотей, та й аз, като узная как сте, да се утеша духом. Понеже нямам никого равно усърден, който толкова искрено да се грижи за вас, защото всички търсят своето, а не Иисус Христовата; а неговата опитност вие знаете: той, като син към баща, заедно с мене слугува при благовестването. Него, прочее, надявам се да изпратя веднага, щом узная, какво ще стане с мене" (Филип. 2:19-23).

Св. ап. Тимотей е бил при ап. Павел през време на първите му римски окови. В Посланията си до колосяните (1:1) и до Филимон (1:1), написани, както и Посланието до филипяните, през време на тези окови, св. ап. Павел изпраща приветствие

¹ Вж. Х р. Н. Г я у р о в, Живот и дейност на св. ап. Павел. Годишник на Богосл. факултет, София, том XXIII, 1945-46 г., с. 30.

от св. ап. Тимотей. И в Посланието си до Евреите (13:23), написано в гр. Рим след първите римски окови, в края на 63 г. или в началото на 64 г., св. ап. Павел отбелязва, че през това време св. ап. Тимотей се намирал в гр. Рим. През време на четвъртото пътешествие на св. ап. Павел, предприето от гр. Рим във първата половина на 64 г., св. ап. Тимотей придружавал св. ап. Павел и бил ръкоположен от него за епископ в гр. Ефес (I Тим. 4:14; II Тим. 1:6).

И себе си и св. ап. Тимотей св. ап. Павел нарича в началото на посланието раби на Иисус Христос - „Павел и Тимотей, раби Иисус Христови" (1:1). Като нарича себе си тук „раб на Иисус Христос", а не апостол, св. ап. Павел не унижава своето апостолско достойнство. Всички християни, които възприемат Христовото учение и го осъществяват в живота си, са раби на Господ Иисус Христос, Негови служители. „Да бъде човек раб на Иисус Христос, - казва св. Йоан Златоуст, - да бъде, а не само да се нарича, е наистина велико достойнство и висше благо. Който е раб на Христос, той без съмнение е свободен от греха, а истинският раб няма да се съгласи да бъде раб у никого друго. Иначе той би бил раб на Христос само наполовина."¹ Роб на Иисус Христос нарича себе си св. ап. Павел и в Посланието си до римляните (1:1). И св. ап. Петър нарича себе си във второто си послание „раб на Иисус Христос" (1:1).

"До всички в Христос Иисус светии". Не само тук ап. Павел нарича християните светии ; така ги нарича той на много места в своите послания (Рим. 1:7; 8:27; 12:13; I Кор. 1:1; II Кор. 1:1; Ефес. 1:1; Филип. 4:22). И еванг. Лука нарича християните "светии" (Деян. 9:32,41). Християните в първите времена на Християнството се наричали „светии" не само заради това, че възприели възвишеното, свето, учение на Иисус Христос, но и защото осъществявали това учение в своя живот, имали свят живот.

"С епископи и дякони". В Свещеното Писание на Новия Завет има ясни указания за произхода на първата йерархическа степен -- дяконската. Дяконите са били лица, които били избрани от вярващите и били ръкоположени от апостолите, за да помагат в устройството на икономическия живот на Църквата и през време на богослужение (**οJ diakono**" - слуга, прислужник,

¹Тълкувание на Посланието на св. ап. Павел до филипяните, бес. 1,1- Вж. "Библиотека творения на св. отци" под редакцията на проф. Хр. Гяуров, София, 1942 г., го д. IX, кн. I-II, с. 110.

служител). Като говори за избирането на първите седем дякони в древната християнска Църква, по нареждане на апостолите, св. еванг. Лука казва за тях: „които поставиха пред апостолите, а те, като се помолиха, възложиха ръце на тях" (Деян. 6:6). В първото си послание до Тимотей св. ап. Павел изброява качествата на дякона (3:8-13). Ясни указания има в Новия Завет и за произхода на втората йерархическа степен - презвитерската, свещеническата. Презвитерите са били лица, избирани от вярващите и ръкополагани от апостолите, за да извършват богослужението в църквата. Те се избирали измежду по-старите, възрастни християни и затова получили названието „презвитери" (**oJpresbutero**" - по-стар, старей, старейшина). На св. ап. Тит св. ап. Павел пише : „затова те оставих в Крит, за да довършиш несвършеното и да поставиш по всички градове презвитери, както бях ти поръчал" (Тит. 1:5; срв. Деян. 14:23). Презвитерите съответстват на вехтозаветните свещеници (**idrei**"), извършващи богослужението в храма.

Епископите в древната християнска Църква се наричали и „презвитери", защото се избирали измежду по-възрастните християни (**oJpresbutero**" значи: по-стар, старей, старейшина). За да се отличават те от свещениците - иереите, които извършвали богослужението в църквата и носели също названието презвитери, приемниците на апостолите започнали да се наричат епископи (**oJepiskopo**" - надзирател, ръководител).

В Свещ. Писание на Новия Завет и в древната християнска Църква названията епископ и презвитер се употребявали в някои случаи едни вместо други (Тит. 1:5--9; I Петр. 5:1; II Йоан. 1,; III Йоан 1). Св. Иринеи Лионски (+ок. 202 г.) нарича първите римски папи „презвитери" (у Евсев. Кесарийски, Църковна история, 15:24).¹ Когато св. ап. Павел в началото на Посланието си до филипяните казва „с епископи и дякони", той под епископи тук разбира "презвитери", защото не може да се допусне, че в новоосновената от него църква в гр. филипи е имало няколко епископи. В нея е имало, навярно, един епископ. Такова мнение изказват мнозина екзегети - Иван Назаръевски² и др. Като изяснява думите на св. ап. Павел „с епископи и дякони" св. Йоан Златоуст казва: „Какво е това? Нима в един

¹ Вж. Проф. Христо Н. Гяуров, Апостолският събор в Йерусалим. Годишник на Духовната академия, София т. VI, 1956-57 г., с. 155-160. Вж. също извлечението от този негов труд, напечатано в известията на "Академията на Науките в гр. Берлин, класически отдел, Neft I, 1961 г., с. 46-50.

² Послание св. ап. Павел к Филипийцам, 1893 г., с. 7.

град имало много епископи? - Не, (апостолът) наричал така презвитерите. Тогава тези названия били още общи".¹

В своите послания св. ап. Павел говори и за трите иерархически степени в християнската Църква - епископ, презвитер - свещеник, и дякон. За първата йерархическа степен - епископ, той говори в Първото си послание до Тимотей, като изброява и качества на епископа (I Тим. 3:1-7); за втората иерархическа степен - презвитер, свещеник, говори в Филип. 1:1 (тук той нарича презвитера епископ); (I Тим. 3:8-13; 5:17, 19; Тит. 1:5-9); за третата йерархическа степен - дякон, говори в Филип. 1:1; I Тим. 3:8-13. В I Тим. 3:1 - 12 св. ап. Павел изброява качества на епископа; в Тит 5:1-9 - качества на презвитера (тук той нарича презвитера и епископ); в I Тим. 3:8-13 - качества на дякона. Св. ап. Павел изисква да получават съответната награда тези презвитери, които изпълняват добре своята служба. „Презвитерите, - пише той на св. ап. Тимотей, - които-добре изпълняват предстоятелската си служба, да се удостояват с двойна почет, най-вече пък ония, които се трудят в слово и поучение"- (I Тим. 5:17). Обвиненията против презвитерите, според св. ап. Павел, трябва да се проверяват и тогава да се приемат. „Обвинение против презвитер, - пише той на св. ап. Тимотей, - не приемай, освен при двама или трима свидетели" (I Тим. 5:19).

Като говори за трите йерархически степени, св. ап. Павел посочва, и как трябва да бъдат избирани лицата, които приемат тези степени. Епископът трябва да се ръкополага от няколко епископи. Това св. ап. Павел изтъква, като говори за ръкополагането на св. ап. Тимотей, който бил епископ. „Не занемарявай дарбата, - пише му той, - която е в тебе и ти бе дадена чрез пророчеството с възлагане върху ти ръцете на свещенството (**presbuterion**) - I Тим. 4:14. Под свещенство (**presbuterion**) тук трябва да се разбира събор на старей, на св. ап. Тит, който бил епископ на остров Крит, св. ап. Павел пише: „за това те оставих в Крит, за да довършиш несвършеното и да поставиш по всички градове презвитери, както, бях ти поръчал" (Тит 1:5). Св. ап. Павел поръчва на св. ап. Тимотей: „ръце на никого не възлагай прибързано" (I Тим. 5:22).

2. „*Благодат вам и мир от Бога Отца нашего и от Господа Иисус Христа**. - С такова приветствие св. ап. Павел се обръща към читателите на всички свои послания, с изклю-

¹ Тълкувание на Посланието до филипяните, беседа 1:1.

чение на посланията си първо и второ до Тимотей, до Тит и до евреите. В посланията си св. ап. Павел обръща голямо внимание върху Божията благодат, която е Божия сила (II Петр. 1:3), давана от Бога на вярващите за укрепване на техния духовен живот, за подкрепа на техния стремеж към нравствено съвършенство. В Първото си послание до Коринтяните св. ап. Павел казва: „с Божията благодат съм това, което съм" (15:10). Сам Бог счита Своята благодат необходима за човека. „Стига ти Моята благодат, - казва Той на св. ап. Павел;-защото силата Ми се в немощ напълно проявява" (II Кор. 12:9).

Като пожелава на християните Божията благодат, св. ап. Павел заедно с нея винаги им пожелава и мир. Така постъпва той, защото, следвайки учението на Иисус Христос, Който е обръщал особено внимание върху мира между човеците (вж. Мат. 5:9), е считал, че мирът е необходим за човеците, за тяхното благоденствие и щастие. Като е изисквал от християните да имат любов помежду си, той изисквал от тях в същото време да имат и мир помежду си. Каквото значение е придавал св. ап. Павел на любовта, такова значение е придавал и на мира. За него Бог е не само Бог на любовта, но и Бог на мира. „И тъй братя, - пише той на коринтяните, - радвайте се, усъвършенствайте се, утешавайте се, бъдете единомислени, живеете в мир, - и Бог на любовта и на мира ще бъде с вас" (II Кор. 13:11).

В приветствието си „благодат вам и мир от Бога Отца нашего и от Господа Иисус Христос" св. ап. Павел не споменава за третото Лице на Св. Троица. Така постъпва той, защото е искал да изтъкне в това си приветствие божественото достойнство на Иисус Христос. В своите послания той учи ясно на много места за третото Лице на Св. Троица - за Дух Свети, като Го нарича Дух Божи (Рим. 5: 5; I Кор. 6:19; 12:3; II Кор. 6:6 и др.). В края на Посланието си до филипяните св. ап. Павел им пише: „Благодатта на Господа нашего Иисус Христос да бъде с всички вас. Амин" (4:23). В много древни новозаветни ръкописи-майускулни: Синайски, Ватикански, Александрийски и др., - минускулни: 6:17, 31, 47 и др., - в италиятския, коптския, етиопския превод, - в изданията на новозаветния гръцки текст, направени от проф. Тишендорф, Уескот и Хорт и др., - във Филип. 4:23 след думите „на Господа нашего Иисус Христос" стоят думите „*meta; tou' Pneumato*" - с Дух Светий".

РАЗДЕЛ ПЪРВИ

Св. ап. Павел благодари на Бога за участието на филипинските християни в благовестието, изтъква своята голяма любов към тях и им дава сведения за своето положение в гр. Рим. – 1:3-26

I.

Благодарност към Бога за участието на филипинските християни в благовестието, - 1:3-7

3. *Благодаря на моя Бог, като си спомня за вас, 4. (като винаги във всяка моя молитва се моля с радост за всинца ви), 5. именно за вашето участие в благовестието от първия ден дори до сега.* - В началото на много свои послания (Рим. 1:8; I Кор. 1:4; Ефес. – 1:16; Колос. 1:3; I Сол. 1:2; II Сол. 1:3; II Тим. 1:3 Филип. 4) св. ап. Павел изказва благодарност към Бога относно читателите на тези негови послания. В Посланието си до римляните той благодари за вярата на римските християни, за която „се говори по цял свят“; в Първото си послание до коринтяните благодари за благодатта, дадена на коринтските християни от Бога; в посланията си до колосяните, във второто си послание до солунците и в Посланието си до Филимон благодари за вярата и любовта, т. е. за вярата и добродетелния живот на читателите на тези послания. В Посланието си до филипяните ап. Павел не определя точно за какво благодари на Бога; той само отбелязва: "като си спомням за вас". Има основания да се допусне, че и в Посланието си до филипяните св. ап. Павел благодари на Бога както за вярата на филипинските християни, също така и за тяхната любов, за техния добродетелен живот. Като тълкува думите на ап. Павел „благодаря на моя Бог, като си спомня за вас“, св. Йоан Златоуст казва: „думите (на апостола) имат такъв смисъл: (винаги), когато си спомням за вас, хваля Бога. А това правел, защото знаел много от техните добродетели. И хваля, казва, и се моля, защото вие успявате в добродетелта“¹.

¹Тълкувание на Посланието на св. ап. Павел до филипяните, бесед. 1:1

Защо св. ап. Павел благодари на Бога за вярата и добродетелния живот на филипинските християни ? Благодарите той на Бога, защото е считал, че всичко, което човек върши и постига, дължи не само на себе си, но и на Бога. Своята вяра и своя добродетелен живот филипинските християни дължат на Бога. В прощаната Си беседа Исус Христос казва на учениците Си: „Аз съм лозата, вие пръчките; който пребъдва в Мене, и аз в Него, той дава много плод; защото без Мене не можете да вършите нищо" (Йоан. 15:5). Св. ап. Павел казва „благодаря на моя Бог", защото иска да изтъкне, че благодари на Бога, в Когото той вярва, Който сътворил всичко в света, промисли за всичко в света и Който е баща - Отец, на всички човеци, значи и на св. ап. Павел. В Господнята молитва всеки християнин се моли на Бога, като казва „Отче. наш". Като казва „благодаря на моя Бог", ап. Павел иска да каже на филипинските християни: моят Бог, на Когото аз благодаря, е в същото време и ваш Бог, защото всички ние еднакво вярваме в Него.

„Благодаря на моя Бог, като си спомня за вас (**udwh**), - казва св. ап. Павел. Западният богослов Бретшнайдер намира, че родителният падеж **udwh** тук е *genitivus subjectivus* и въз основа на това изказва мнението, че не св. ап. Павел си спомнял за филипинските християни, а те си спомняли за него. Такова мнение изказва и руският богослов епископ Теофан, като добавя, че филипинските християни си спомняли за св. ап. Павел, когато му изпращали материална помощ.¹ Тълкуванието, което Бретшнайдер и епископ Теофан дават на въпросните думи на ап. Павел, не може да се счита за основателно. Като казва „благодаря на моя Бог, като си спомням за вас", св. ап. Павел добавя „като винаги във всяка молитва се моля с радост за всинца ви" (ст. 4). Ап. Павел е могъл да благодари на Бога винаги, когато си спомнял за филипинските християни. Той обаче не е могъл да благодари винаги на Бога, когато филипинските християни си спомнели за него. За св. ап. Павел те си спомняли, не само когато му изпращали материална помощ, но си спомняли за него и в своите всекидневни молитви към Бога. Изрази, подобни на израза на ап. Павел във Филип. 1:3 - „благодаря на моя Бог, като си спомням за вас", - има и в други послания на св. ап. Павел. - „Не преставам да благодаря на Бога за вас, като ви споменавам

¹ Толкование посланий св. ап. Павла к Филиппийцам и Солунянам, Москва. 1883, с. 20.

в молитвите си" (Ефес. 1:16). - „Винаги благодарим на Бога за всинца ви, като ви споменаваме в молитвите си" (I Сол. 1:2). - Непрестанно те споменувам в молитвите си денем и ношем" (II Тим. 1:3). - „Благодаря на моя Бог винаги, кога те споменувам в молитвите си" (Филим. 1:4). Както е благодарил св. ап. Павел на Бога, когато си спомнял за солунските християни, за Тимотей и Филимон, така той благодари на Бога, когато си спомнял за филипинските християни.

„Като винаги във всяка моя молитва се моля с радост за всинца ви" (ст. 4). Тези думи на св. ап. Павел са вмъкнати от самия него изречение между думите му във Филип. 1:3 и Филип. 1:5. Поради това обстоятелство те в българския превод са поставени в скобки. Като не се вземат под внимание тези думи, тогава думите на ап. Павел във Филип. 1:3 и Филип. 1:5 добиват следния вид: „Благодаря на моя Бог, като си спомня за вас, именно, за вашето участие в благовестието от първия ден дори до сега". Думите на ап. Павел във Филип. 1:4 - „като винаги във всяка молитва се моля с радост за всинца ви" са приложение, обяснение към думите му във Филип. 1:3 - „благодаря на моя Бог, като си спомня за вас". Значи, тези думи могат да служат като доказателство за това, че, когато св. ап. Павел казва във Филип. 1:3 - „благодаря на моя Бог, като си спомня за вас", благодари на Бога, когато той си спомня за филипинските християни, а не когато те си спомнят за него, както мислят някои екзегети.

На читателите на няколко свои послания (Ефес. 1:16; I Сол. 1:2; II Тим. 1:3; Филим. 1:4), както бе изтъкнато по-горе, св. ап. Павел съобщава, че си спомня винаги за тях в молитвите си. На филипинските християни той обаче съобщава, че не само си спомня винаги за тях, моли се за тях в молитвите си, но и че се моли за тях „с радост", във всяка една своя молитва. „С радост" се е молил той в своите молитви за филипинските християни, защото бил насадил в душата и сърцето си особени, възторжени чувства към тях. Такива чувства св. ап. Павел е имал към филипяните, защото те не само усвоили проповядваното от него Христово учение, не само проявили силна вяра в Бога и имали добродетелен живот, но и защото при няколко случаи те му изпращали материална помощ. "А знаете и вие, филипяни, - пише им той, - че в началото на благовестието, когато излязох из Македония, ня-маше нито една църква, която да ми даде, или от която да приема нещо, освен вас еднички; защото и в Солун, и веднъж

и дважд ми прашахте за нуждите ми" (Филип. 4:15-16), Поради това обстоятелство, а също така и поради силната им вяра в Бога и добродетелния им живот, той се обръща към тях със следните думи: „възлюбени и многожелани мои братя, моя радост и венец" (Филип. 4:1).

„Именно, за вашето участие в благовестието от първия ден дори и до сега" (ст. 5), Тези думи на св. ап. Павел добиват пълен и ясен смисъл, като се свържат с думите му във Филип. 1:3. Като се направи такава връзка, тогава думите на св. ап. Павел в 3-ия и 5-ия стих добиват, както бе изтъкнато по-горе, следния вид: „благодаря на моя Бог, като си спомня за вас, именно, за вашето участие в благовестието от първия ден дори до сега". За да се изтъкне връзката между 3-ия и 5-ия стих, в българския превод в началото на 5-ия стих е добавена думата „именно", като е поставена в курсив. В 3-ия стих св. ап. Павел благодари на Бога винаги, когато си спомня за филипяните, т. е, когато си спомня, както бе изтъкнато по-рано, за проявената от тях вяра и за добродетелния им живот. В 5-ия стих св. ап. Павел прави една добавка, като пояснява, че благодари на Бога относно филипинските християни още и за проявеното от тях „участие в благовестието (*ei*ʃ *to*; *eu*ʃ*agge**ʋ**ion*) от първия ден дори до сега".

Гръцката дума *eu*ʃ*agge**ʋ**ion* значи: блага, добра вест, благовестие. На много места в Новия Завет тя се употребява за обозначаване на Христовото учение. Учението на Исус Христос се нарича евангелие, защото то е добра, блага вест за хората, вест за тяхното спасение. Сам Исус Христос нарича Своето учение „Евангелие". „Идете по цял свят и проповядвайте Евангелието (*to*; *eu*ʃ*agge**ʋ**ion*) на всички твари" (Марк: 16:15), - казал Исус Христос на учениците Си, когато им се явил след възкресението Си на една планина в Галилея. И св. ап. Павел нарича на някои места в посланията си Христовото учение „евангелие". „Разпространих благовестието (*to*; *eu*ʃ*agge**ʋ**ion*) Христово, - пише той на римляните, - от Йерусалим и околността дори до Илирик" (Рим. 15:19). На някои места в Новия Завет думата „Евангелие - благовестие" се употребява за обозначаване на проповядването, разпространяването на Христовото учение. Като съобщава на коринтяните, че бил изпратил при тях заедно със св. ап. Тита и св. евангелиста Лука, св. ап. Павел казва за св. еванг. Лука: „с него (с Тит, б. н.) изпратихме и един брат, похваляван по всички църкви за благовестието (*ei*ʃ *tw*/*eu*ʃ*agge**ʋ**ion*)" (II Кор. 8:18). И във Филип. 1:5 св. ап. Павел употребява думите „евангелие -

благовестие" за обозначаване на проповядването, разпространяването на Христовото учение. „ Благодаря на моя Бог, - пише той на филипяните, - като си спомням за вас (ст. 8), именно, за вашето участие в благовестието (eij' to;euǰge/vion) от първия ден дори до сега" (ст. 5). Св. ап. Павел благодари на Бога за това, че филипинските християни взимали дейно участие в разпространяването, проповядването на Христовото учение. От думите на св. ап. Павел „от първия ден дори до сега" се вижда, че те взимали такова участие още от времето, когато той започнал да проповядва Христовото учение между тях и не преставали да взимат такова участие и до времето на първите му римски окови, през време на които окови той написал своето послание до тях. Филипинските християни взимали дейно участие „в благовестието" не само като разпространявали, проповядвали, от своя страна, Христовото учение, но и като няколко пъти подпомагали материално св. ап. Павел и по такъв начин му давали възможност успешно да проповядва Христовото учение. И св. Йоан Златоуст намира, че във Филип. 1:5 св. ап. Павел употребява думата „евангелие - благовестие" в смисъл на разпространяване, проповядване на Христовото учение. Като изяснява Филип. 1:5 той казва: „Тука (апостолът) говори много в похвала на тях (филипяните), даже твърде много, - колкото друг би казал за апостолите и евангелистите. Вие, казва, не за един, поверен вам, град имате грижа, но всичко вършите, щото да споделяте с мене моите трудове, навсякъде и присъствате, и съдействате, и участвате в моята проповед. И в течение не на една, или две, или три години, но винаги, от това време, от когато вие приехте вярата, даже и досега пазите апостолската ревност".¹

б. като съм уверен в това, че Тоя, Който започна у вас доброто дело, ще го върши, дори до деня на Исус Христос, 7. както е и право да мисля това за всинца ви, защото ви имам на сърце, и кога съм в окови, и кога защитавам и утвърждавам, благовестието, понеже всички вие ми сте съучастници в благодатта, - В 5-ия стих св. ап. Павел изтъква, че филипинските християни били взели участие „в благовестието", т.е. в проповядването и разпространяването на Христовото учение. Това свое участие те взели от самото начало на проповедта на св. ап. Павел в гр. Филипи, която проповед започнала през втората половина на 51-та година, и продължили да го осъществяват до първите римски окови на св. ап. Павел,

¹ Тълкувание на Посланието до филипяните, беседа 1, 2.

през време на които окови (първата половина на 63-та година), той написал Посланието си до филипяните. За това участие на филипинските християни св. ап. Павел благодари на Бога, тъй като, следвайки учението на Иисус Христос, е считал, че всичко това, което човек върши и постига през време на своя живот, го дължи не толкова на своите сили, а главно на Бога, без помощта на Когото човек не може да върши и постига нищо. Тази своя мисъл продължава да развива и в 6-я стих. „Като съм уверен в това, - казва св. ап. Павел в този стих, - че Тоя, Който започна у вас доброто дело, ще го върши дори до деня на Иисус Христос". Значи, според св. ап. Павел, Бог, Който помагал на филипинските християни при участието им в благовестието, т. е. в проповядването и разпространяването на Христовото учение, ще продължава да помага на християните и в бъдеще - "дори до деня на Иисус Христос". За деня на Иисус Христос се говори на Няколко места в Новия Завет - . Мат. 24:36; I Кор. 1:8; II Кор. 1:14; Филип. 1:10; 2: 16; , II Тим. 4:8. Под този ден се разбира денят, времето на второто пришествие на Иисус Христос.

"Както е и право да мисля това за всинца ви, защото ви имам на сърце (**dia; to; echein me ej kardia/uda**)" и кога съм в окови, и кога защитавам и утвърждавам благовестието, понеже всички вие ми сте съучастници в благодатта." Синтактичната конструкция на гръцкия израз „**dia; to; echein me ej kardia/uda**"" е такава, че той може да бъде разбран в двояк смисъл: 1) в смисъл, че св. ап. Павел имал в сърцето си филипяните; 2) че филипяните имали в сърцето си св. ап. Павел. - Като се вземе пред вид връзката на този израз с думите преди и след него в 7-я стих, ще трябва той да се разбира в смисъл, че ап. Павел имал в сърцето си филипяните. Той ги е имал в сърцето си през всяко време - и когато се намирал в окови, и когато защитавал и утвърждавал благовестието, т. е. Христовото учение. Не може да се приеме, както приемат някои екзегети, че под защита на благовестието трябва да се разбира защитата, която св. ап. Павел вършел през време на съдебния процес. Посланието си до филипяните той написал преди започването на съдебния процес, който бил воден в края на първите римски окови. - Св. ап. Павел счита, че филипяните са „съучастници в благодатта", защото Божията благодат се изпраща на всички тези, които възприемат Христовото учение и го осъществяват в живота си.

II.

Св. ап. Павел изтъква своята голяма любов към филипинските християни и се моли, щото любовта на филипяните да изобилва все повече и повече чрез познание и разбиране на всичко. - 1:8-11.

8. Бог ми е свидетел, колко много обичам всинца ви, с любовта Исус Христова (**ej̄ spl agcnoi" Jhsou' Cristou**). Силната вяра в Бога и високият добродетелен живот, който филипинските християни проявили, след като чули проповедта на ап. Павел и възприели Христовото учение, а също така и голямото им старание да подпомагат св. ап. Павел в неговото проповедническо дело извикали у него необикновено силна любов към тях. За да ги увери в действителността на тази своя любов към тях, св. ап. Павел призовава Бога за свидетел. „Бог ми е свидетел“, - казва той. И в Посланието си до римляните той призовава Бога като свидетел. „Бог, - пише той на римляните, - Комуто служи с духа си, като благовестявам за Сина Му, ми е свидетел че непрестанно си спомням за вас“ (Рим. 1:9).

За да покаже пък на филипинските християни, че любовта му към тях е идейна, няма користен характер, св. ап. Павел казва: „колко много обичам всинца ви с любовта Исус Христова (**ej̄ spl agcnoi" Jhsou' Cristou**)“. Гръцката дума **to; spl agcno"**) употребявана обикновено в множествено число, значи: вътрешности, утроба, сърце, дух. В българския превод думата **to; spl agcnon** е преведена сполучливо с думата любов. Сърцето се счита като място, където се проявява любовта. Както е чиста любовта на Исус Христос, така била чиста и любовта на св. ап. Павел към филипинските християни. Св. Йоан Златоуст, като тълкува Филип. 1:8, също така обръща внимание върху обстоятелството, че с думите си „колко много обичам всинца ви с любовта Исус Христова“ ап. Павел искал да изтъкне идейния характер на своята любов към филипинските християни. "Тъй като той (апостолът) казал, - пояснява св. Йоан Златоуст, - че те (филипяните) били съучастници на него (чрез милостинята), за да не помислят, че той поради това ги обича, а не просто поради самите тях, - добавил: „с любовта Исус Христова (**ej̄ spl agcnoi" Jhsou' Cristou**)“. Какво значи това? - Същото, каквото: според Христос; за това, че вие сте верни, за това, че вие любите Христос, за любовта към Христос. Даже не казал: за любовта, но много по-силно: „с любовта... Христова“, - казвайки като че ли така; обичам ви като ваш баща поради родството с Христос. То (родството) ни дава сърце (**spl agcna**), сърце горещо, пламенно; такова сърце се дава само

на истинските Негови слуги. С такова именно сърце, казва, (аз ви обичам); като че ли така казва: обичам ви със сърце не плътско, но най-пламенно, Христово" (Тълкуване на Посланието до филипяните, беседа 2, 1).

9. И моля се, щото вашата любов все повече и повече да изобилва чрез познание и разбиране на всичко, 10. за да различавате, що е по-добро, та да бъдете чисти и без препънка в деня Христов, 11. изпълнени, с плодове на правда, дарувани чрез Иисус Христос, за слава и похвала Божия. - След като говори в 8-ия стих за своята идейна любов към филипинските християни, в следващия 9 стих св. ап. Павел говори за тяхната любов изобщо. Той не повдига въпроса, необходимо ли е филипяните да имат любов, защото, като християни, те трябва да имат не само вяра в Бога, проявена в любов към Него, но също така и любов, помежду си. Две главни неща е изисквал Господ Иисус Христос от Своите последователи - да имат вяра в Бога, проявена в любов към Него, и любов помежду си. На въпроса на законника, коя е най-голямата заповед в закона, Иисус Христос му отговорил: „възлюби Господа, Бога твоего, с всичкото си сърце, и с всичката си душа, и с всичкия си разум: тази е първата и най-голяма заповед; а втора, подобна на нея, е: възлюби ближния си като себе си: на тия две заповеди се крепи целият закон и пророците" (Мат. 22:36-40). Иисус Христос изисквал не теоретична, абстрактна любов, а любов дейна, проявена в добри дела, изисквал е добродетелен живот. „Не всеки, - казал Той в проповедта Си на планината, - който Ми казва: Господи, Господи! ще влезе в царството небесно, а оня, който изпълнява волята на Моя Отец небесен" (Мат. 7:21), - изпълнява дадения от Бога нравствен закон, има дейна любов.

Като предполага, че филипинските християни имат любов, св. ап. Павел се моли на Бога, щото тяхната любов „все повече и повече да изобилва чрез познание и разбиране на всичко (**ejh epignwsei kai; pash/ aijsqhsei**)". Думата **epignwsi**" значи познание. Думата **aijsqhsi**" значи чувство; освен това си значение тя има още значенията „разбиране", „знание". В българската Библия думите **epignwsi**" и **aijsqhsi**" са сметени за синоними, за думи с едно и също значение и поради това изразът „**ejh epignwsei kai; pash/ aijsqhsei**" е преведен „чрез познание и разбиране на всичко". Буквалният превод на въпросния израз е „в познание и всяко разбиране". В българската Библия той е преведен сполучливо чрез „познание и разбиране на всичко".

В 9-ти стих св. ап. Павел се моли на Бога, щото любовта на филипинските християни „все повече и повече да изобилва чрез познание и разбиране на всичко“. Какво трябва да се разбира тук под думите „на всичко“. Тъй като тук се говори за любовта, която е най-високата християнска добродетел и се изисква на първо място от християнския нравствен закон, под думите „на всичко“ ще трябва да се разбира всичко това, което се изисква от християнския нравствен закон. Като имат правилно познание и разбиране на християнския нравствен закон, й всичко това, което се изисква от него, тогава тяхната любов ще бъде съвършена, ще се проявява в голямо изобилие. Сам св. ап. Павел в 9-ти стих под думите „на всичко“ разбира всичко това, което се изисква от християнския нравствен закон. Като доказателство за това могат да служат неговите думи в следващия 10 ст.: „за да различавате, що е по-добро“, Като имат познание за всичко, изисквано от християнския нравствен закон, християните ще могат да различават, що е по-добро“, ще имат ясна представа за доброто, ще се стремят към него и ще го осъществяват в своя живот. По такъв начин тяхната любов ще бъде усъвършенствана, ще изобилва „все повече и повече“. Като различават „що е по-добро“, като имат добродетелен живот, християните, както изтъква св. ап. Павел половина на 10-ти стих, ще бъдат „чисти без препънка в деня Христов“. Както бе изтъкнато по-рано, под "деня Христов" се разбира денят, времето на второто Христово пришествие, а тук, по-частно, се разбира всеобщият съд, който ще бъде произведен след това пришествие. Като различават "що е по-добро", като се стремят към доброто и го осъществяват в своя живот, като имат добри дела, християните ще се явят на този съд „чисти и без препънка“, без осъждане, защото на този съд Иисус Христос ще съди човеците според техните дела. На тези, които са вършили добро, които имат добри дела, на праведниците Иисус Христос ще каже: „дойдете вие, благословените на Бог Отец, наследете царството, приготвено вам от създанието на мира" (Мат. 25:34). На тези пък, които са вършили зло, нямат добри дела, Той ще каже: „идете си от Мене, проклети, в огън вечни, приготвен за дявола и неговите ангели (Мат. 25:41).

Мисълта си в 10-ия стих св. ап. Павел продължава да развива в следващия 11 стих. Християните, които са имали добри дела, ще се явят в „деня Христов“, на всеобщия съд „изпълнени с плодове на правда, дарувани чрез Иисус Христос, за слава и похвала Божия“. „Плодовете на правда“ ще бъдат да-

рувани от Иисус Христос, тъй като Той ще награждава и наказва при произвеждането на всеобщия съд. Даруваните от Иисус Христос плодове на правдата ще служат „за слава и похвала Божия“.

III.

Поставянето на ап. Павел в окови в гр. Рим спомогнало за по-голям успех на благовестието; оковите му станали известни на цялата претория и на всички други. - 1:12-14.

12. Желая, братя, да знаете, че тия неща, които ми се случиха, спомогнаха за по-голям успех на благовестието, 13. тъй че моите в Христос окови станаха известни на цялата претория и на всички други. - Когато филипинският жител Епафродит дошъл при св. ап. Павел в Рим, изпратен от филипяните, съобщил на ап. Павел, между другото, че те, като узнали за неговите окови, били силно обезпокоени относно неговата участ. Поради това обстоятелство ап. Павел счел за необходимо да успокои филипинските християни, като им съобщи, че оковите, в които той се намира, не му попречили да продължи своята проповед, да благовества Христовото учение. Напротив неговите окови „станали известни на цялата претория и на всички други“. С думите си „тъй че моите в Христос окови станаха известни на цялата претория и на всички други“ св. ап. Павел изтъква, че Христовото учение, чрез неговата проповед, се разпространило, станало известно „на цялата претория и на всички други“. Значи, филипинските християни не трябва да скърбят, а, напротив, да се радват, като знаят, че оковите на св. ап. Павел спомогнали за разпространението на Христовото учение в Рим. И св. Йоан Златоуст намира, че с думите си във Филип. 1:12-13 ап. Павел е искал да успокои филипинските християни, които скърбели поради неговите окови. „И свойствено е на любещия, - казва той, - да обясни своите обстоятелства, защото се безпокоят относно тях. Какво ти говориш? Ти си в окови, на тебе ти пречат; как тогава евангелието преуспява?... Как оковите послужили за успех на евангелието? - Бог устроил така, казва (апостолът), че моите окови в Христос и за Христос да не останат неизвестни „на цялата претория“, - с каквото име се наричал тогава дворецът“ (Тълкувание на Посланието до филипяните, беседа 2, 2).

В исагогическите сведения за Посланието на ап. Павел до филипяните, като се разглеждаше въпросът за мястото, където посланието било написано, бяха дадени обяснения за употре-

бата на думата „претория“ изобщо и за употребата ѝ в Новия Завет. У древните римляни с нея се обозначава: 1) мястото, където римският претор извършвал съд, 2) резиденцията на областните управители, 3) командата, към която се числели телохранителите на преторите, 4) жилището на преторите. В Новия Завет с думата претория се обозначава резиденцията на римските прокуратори (Мат. 27:27; Марк. 15:16; Йоан. 18:28, 33; 19:9; Деян. 23:35). В Филип. 1:13 св. ап. Павел с думата претория обозначава двореца на кесаря. И св. Йоан Златоуст, както бе изтъкнато по-горе, счита, че в такъв смисъл употребява св. ап. Павел тук думата претория. Че това е наистина тъй, се вижда от поздрава, който той изпраща в края на Посланието си до филипяните: „поздравяват ви всички светии, а особено които са от кесаревия дом“ (4:22). През време на първите си римски окови ап. Павел е бил държан свободно и е могъл да проповядва Христовото учение, както съобщава еванг. Лука в книгата си Деяния на св. апостоли - „Павел живя цели две години в особена наемна къща и приемаше всички, които отиваха при него, като проповядваше царството Божие и учеше за Господа Иисус Христос с пълно дързновение, безпрепятствено“ (28:30-31).

Оковите на св. ап. Павел станали известни не само на цялата претория, но „и на всички други“. Под „всички други“ трябва да се разбират тези, които не се числели към преторията, но са имали възможност да чуят проповедта на ап. Павел за Иисус Христос.

14. и повечето от братята на Господа, насърчени, от моите окови, започнаха по-смело, без страх да проповядват словото Божие. - През време на първите римски окови на св. ап. Павел не само той разпространявал чрез своята проповед Христовото учение. В това му помагали и тези, които били възприели Христовото учение чрез неговата проповед - станали християни. Те, като видели че Христовото учение се разпространява въпреки това че св. ап. Павел се намира в окови, се насърчили и започнали „по-смело, без страх да проповядват словото Божие“, виждайки в това проявата на Божия промисъл, Такъв е смисълът на думите на св. ап. Павел: „насърчени от моите окови“. В такъв смисъл обяснява тези думи на св. ап. Павел и св. Йоан Златоуст. „Ако свързаният (ап. Павел, б. н.) би носил оковите със скръб и би мълчал, - казва св. Йоан Златоуст, - естествено би било и те (християните, б. н.) Да се намират в същото състояние; а тъй като свързаният дейст-

вал още по-смело, с това им придавал повече смелост, отколкото ако не би бил свързан" (Тълкув. на поел. до филипяните, беседа 2, 2).

IV.

Като узнали за Христовото учение, едни започнали да го проповядват от добро разположение и любов, а други го проповядвали нечисто, с цел да увеличават тежината на оковите на св. ап. Павел. - 1:15-20.

15. Някои, наистина, от завист и обич към препирня проповядват Христос, а други - от добро разположение. 16. Едните от желание да се препират проповядват Христос нечисто, като мислят, че увеличават тежината на оковите ми; 17. другите пък проповядват от любов, като знаят, че аз съм поставен да защитавам благовестието, - В стиховете 15-17 св. ап. Павел продължава да говори за разпространяването на Христовото учение от мнозина християни, които слушали неговата проповед и възприели това учение. Тези християни, както съобщава ап. Павел в предшествания 14 ст., като видели, че Христовото учение се разпространява, въпреки това че той се намира в окови, насърчени от тези окови, от резултатите, получени от "тези окови, започнали „по-смело, без страх да проповядват словото Божие". Не всички християни обаче проповядвали чистосърдечно Христовото учение. Едни от тях проповядвали това учение, подбуждани от завист към св. ап. Павел, от завист към това, което той постигнал в делото на благовестието; със своята проповед те искали да се изравнят със св. ап. Павел. Други пък проповядвали Христовото учение от обич към препирня, желяйки да спорят с тези измежду езичниците и юдеите, които се обявявали против Христовото учение. Трети пък, както казва св. ап. Павел, проповядвали „от добро разположение".

Тези, които проповядвали Христовото учение от любов към препирня, проповядвали го „нечисто". Те мислели, че, като спорят с езичниците и юдеите, които били противници на Христовото учение, създават врагове на св. ап. Павел и по такъв начин „увеличават тежината" на неговите окови. Създадените по такъв начин врагове на св. ап. Павел ще говорят навсякъде против него, ще говорят пред римските власти, които ще се отнесат по-строго към положението на св. ап. Павел.

Тези пък, които проповядвали Христовото учение „от добро разположение", проповядвали го „от любов", както изтъква ай. Павел. Каква е тази любов, ръководени от която те проповядвали Христовото учение? Като се вземат под вни-

моите думите на св. ап. Павел за тях: „като знаят, че аз съм поставен да защитавам благовестието“, - ще трябва да се приеме, че споменатите християни проповядвали Христовото учение от любов" към ап. Павел. Ръководени от тази любов те желаели да помогнат на св. ап. Павел в делото на благовестието.

Появява се въпросът: тези, които проповядвали Христовото учение „от завист и от обич към препирня“, както отбелязва св. ап. Павел, правилно ли са проповядвали това учение или пък са го изопачавали. Разрешение на този въпрос може да се даде, като се вземат под внимание думите на ап. Павел в следващите 18-20 стихове.

18. Но що от това? Както и да бъде, било престорено, било искрено, Христос се проповядва; затова се радвам, и ще се радвам, 19. защото зная, че това ще ми послужи за спасение с вашата молитва и чрез съдействие на Духа Христов, 20. според както очаквам с нетърпение и се надявам, че в нищо не ще се посрамя, но при всяко дръзновение, както винаги, и сега ще се възвеличи Христос в тялото ми, - било чрез живот, било чрез смърт. - От думите на св. ап. Павел в 18-ия стих може да се заключи, че тези, които проповядвали Христовото учение „от завист и от обич към препирня“, проповядвали го правилно, без изопачаване. Поради това св. ап. Павел казва: „затова се радвам, и ще се радвам“. Ако те биха проповядвали Христовото учение неправилно, изопачено, той не би се радвал. Св. ап. Павел обръщал внимание върху това, че Христовото учение, макар да се проповядвало от някои „от завист и обич към препиране“, „престорено“, все пак се разпространявало. Разбира се, той не е одобрявал начина да се проповядва Христовото учение „от завист и обич към препирня“, „престорена“. За него обаче било важно обстоятелството, че Христовото учение, макар да се проповядва по такъв начин, все пак се разпространява.

Св. ап. Павел е считал, че разпространяването на Христовото учение чрез неговата проповед ще „му послужи за спасение“, както сам той се изразява. То обаче ще му послужи за спасение чрез „молитвата“ на филипяните и чрез „съдействието на Духа Христов“. Ап. Павел се надявал, че Бог, както му е помагал в миналото, ще му помага и сега в проповедническата му дейност, ще му помогне да се освободи от римските окови, за да може, след като се освободи от тях, да продължи да проповядва Христовото учение. Изпълнен с

гореща вяра в Бога, в Неговия промисъл, изпълнен също така с твърда надежда, че Бог винаги ще му помага в проповедническата дейност, св. ап. Павел казва: „в нищо не се посрамя, но при всяко дързновение (**parjusia**), както винаги и сега ще се възвеличи Христос в тялото ми - било чрез живот, било чрез смърт" (ст. 20). Под „дързновение (**parjusia** - свободно изказване, откровеност, смелост) тук той разбира смелостта, която проявявал в своята проповедническа дейност. Като говори за първите римски окови на св. ап. Павел, св. еванг. Лука казва, че св. Павел през време на тези окови учел за Иисус Христос с „пълно дързновение (**meta; rash" parjusia**)", безпрепятствено" (Деян. 28:31). През време на цялата своя проповедническа дейност св. ап. Павел работил за възвеличаването на Иисус Христос. „И сега (като се намирам в окови, б. н.), - казва той, ще се възвеличи Христос в тялото ми - било чрез живот, било чрез смърт". Смисълът на думите на св. ап. Павел „било чрез живот, било чрез смърт" е следният. Иисус Христос ще се възвеличава и тогава, когато св. ап. Павел продължава да живее, като бъде освободен от римските окови и продължи своята проповедническа дейност, - и тогава, когато пожертва живота си за Иисус Христос. Когато ап. Павел бил посечен с меч в 67-та година, той показал какво величаво дело е да пожертва човек живота си за Иисус Христос.

V.

Св. ап. Павел живее за Иисус Христос; смъртта счита за придобивка. Предпочита обаче да живее, за да проповядва Христовото учение. Надява се, че ще бъде освободен и ще отиде повторно при филипинските християни. 1:21-26.

21. Защото за мене животът е Христос, а смъртта - придобивка. 22. Ако ли живеенето ми в плът принася плод на делото, то кое да предпочета, не зная. 23. Обладават ме и двете: желая да се освободя и да бъда с Христос, защото това е много по-добро; 24. но да оставам в плътта е по-потребно за вас. - След като възприел учението на Господ Иисус Христос, св. ап. Павел си поставил една върховна цел на живота: да изпълнява това учение в живота си, да има гореща вяра в Иисус Христос и силна любов към Него, да живее за Христос и с Христос. В Посланието си до галатяните той казва: „И вече не аз живея, а Христос живее в мене. А където живея сега в плът, живея с вярата в Сина Божи, Който ме възлюби и предаде Себе Си за мене" (Гал. 2:

20). Същото изтъква св. ап. Павел и във Филип. 1:21, като казва: „защото за мене животът е Христос“. Като взимат пример от св. ап. Павел, християните, подобно на него, трябва да се стремят да живеят с Господа Иисус Христос, и така силно да се стремят, че Той да бъде техният живот. А какво трябва да се разбира под стремежа на християните, щото Христос да бъде техният живот? - Господ Иисус Христос ще бъде живот на християните, когато те имат силна и непоколебима вяра в Него, имат такава любов към Него, каквато Той имал към човеците, - когато възприемат Неговото учение и го изпълняват в живота си. При всяка една своя постъпка християните трябва да си задават въпроса: ще постъпим ли съгласно учението на Господа Иисус Христос? След като се уверят, че постъпката им ще бъде съгласна с Неговото учение, тогава те да пристъпят към нейното извършване. Християните могат да кажат само тогава, че Господ Иисус Христос е техният живот, когато при всички свои действия вървят по Неговите стъпки, и Му подражават. - На смъртта св. ап. Павел не гледал като на нещо страшно, като на голяма загуба. Действително, при смъртта човек загубва земния си живот, но спечелва, придобива нов живот, при който той се доближава до Бога, до Иисус Христос. Поради това св. ап. Павел казва, че за него „смъртта е придобивка“. На земния живот на човека св. ап. Павел не е гледал с презрение. Той считал, че този живот е даден от Бога, и човек трябва да го използва за своето усъвършенстване, за увеличаване на своето познание за истините на вярата, за вършене на доброто, за добродетелен живот. Своя живот след приемането на Христовото учение св. ап. Павел използвал за проповядването, разпространяването на това учение, тъй че, като възприемат това учение и други, да могат те да получат спасение. Това свое дело той има пред вид, като казва; „ако ли живеенето ми в плът принася плод на делото“ (ст. 22). Като изяснява стиховете 21 и 22, св. Йоан Златоуст казва: „О, какво любовъмдрие! Как той и изтръгнал любовта към сегашния живот, и не го оклеветил. Именно с думите: „смъртта е придобивка“, - той изтръгнал любовта към него, а с думите „ако живеенето ми в плът принася плод на делото“, - показал, че и сегашният живот е нужен. По какъв начин? - Ако се ползваме от него, както трябва, ако принасяме плод. Ако пък той е безплоден, тогава той не е живот. Дърветата, които не принасят плод, както и сухите, ние хвърляме и предаваме на огъня. Да живеем, - това е

нещо средно и безразлично; а да живеем добре или лошо - е предоставено на нашата воля. Затова ние не трябва да не навиждаме живота, защото може да се живее и добре; ако пък злоупотребяваме с живота, и в такъв случай не трябва да го обвиняваме. Защо? -Защото не животът е причина за това, но волята на злоупотребяващите с него. Бог ти дал живот, щото ти да живееш за Него; а ти, като живееш, поради склонността към злото, греховно, сам подхвърляш себе си на всяка вина" (Тълкув. на посл. до филипяните, бесед. 3, 3).

И тъй, две добри неща св. ап. Павел изтъква във Филип. 1:21-22:1) да живее в плът, за да принася плод, като проповядва и разпространява Христовото учение; 2) да умре за Исус Христос. Като изтъква тези две неща, той си задава въпроса: „кое да предпочета, не зная. Обладават ме и двете: желая да се освободя и да бъда с Христос, защото това е много по-добро; но да оставам в плътта е потребно за вас (филипяните, б. н.)" - ст. 22-24. Той избира второто - да продължи да живее, като проповядва и насажда Христовото учение както между филипяните, така и между други.

25. И аз това с увереност зная, че ще остана и ще пребъда с всички ви за ваш успех и радост във вярата, 26. та похвалата ви в Христос Исус да се умножава чрез мене, кога дойда повторно при вас. - Тук св. ап. Павел изказва с увереност надеждата си, че ще бъде освободен от римските си окови и ще може отново да отиде при филипинските християни. Надежда, с увереност, че ще бъде освободен от тези окови, той изказва и във Филип. 2:23-24; като съобщава на филипяните, че ще им изпрати св. ап. Тимотей, той добавя: „и уверен съм в Господа, че и сам скоро ще дойда при вас". Това отиване на ап. Павел във Филипи ще бъде четвърто по ред - за пръв път той отишъл във Филипи през време на второто си пътешествие; втори и трети път той ходил във Филипи през време на третото си пътешествие, когато отивал и се връщал от това си пътешествие (вж. дадените от нас исагогически сведения за Посланието до филипяните - християнската църква във Филипи). Четвъртото отиване на св. ап. Павел във Филипи ще бъде за „успех и радост" на филипинските християни, защото те, като го видят отново, ще се зарадват и ще проявят още по-голям успех във вярата чрез неговата проповед и дейност между тях. В 26-ти стих св. ап. Павел казва на филипинските християни: „та похвалата ви в Христос Исус да се умножи чрез мене,

кога дойда повторно при вас". Смисълът в тези негови думи е следният. Филипинските християни заслужавали похвала, за това, че, като приели Христовото учение, насадили в себе си силна вяра в Иисус Христос и проявили висок добродетелен живот. Тяхната похвала още повече ще се умножи, когато, след като чуят проповедта на св. ап. Павел през време на четвъртото му пребиваване във Филипи, ще засилят своята вяра в Иисус Христос и ще проявят още по-висок добродетелен живот.

РАЗДЕЛ ВТОРИ

Св. ап. Павел увещава филипинските християни да пазят евангелската вяра, да понесат търпеливо страданията за Христос, да имат единомдушие и смирение, подобно на Иисус Христос, и им съобщава, че ще изпрати при тях сътрудника си Тимотей и ще върне изпратения при него Епафродит. - 1:27-2:30.

I.

Наставления към филипинските християни да се подвизават единомдушно за евангелската вяра и да понесат търпеливо страданията за Иисус Христос. - 1:27-30.

27. Само живеете (*politeuvsqe*) достойно за Христовото благовестие, та, дойда ли и ви видя, или отсъствам, да чуя за вас, че стоите в един дух, като се подвизавате единомдушно за евангелската вяра, - Като съветва филипинците да живеят достойно за Христовото благовестие - евангелие (в гръцкия текст стои **tou' euaggel iou**), св. ап. Павел употребява не обикновения глагол **zaw** - живея, а глагола **pol iteuw**, който значи - гражданин съм, живея като гражданин. Този глагол той употребява още веднъж, в речта си пред синедриона, в който бил изпратен по нареждане на хилядника Клавдий Лисий (Деян. 23:1). На други места в Новия Завет този глагол не се среща. Може да се допусне, както допускат мнозина екзегети, че св. ап. Павел употребява в 27 ст. глагола **pol iteuw**, защото искал да изтъкне на филипинските християни, че те са граждани на новото, духовно царство, проповядвано от Иисус Христос, и трябва да живеят като граждани на това царство. Филипинските християни ще живеят „достойно за Христовото благовестие“-евангелие, като имат силна вяра в Иисус Христос, като имат любов и мир помежду си, като не само се стремят към доброто, но го и осъществяват в живота си, като имат добри дела, добродетелен живот.

Св. ап. Павел казва „та дойда ли и ви видя, или отсъствам“, защото е искал да изтъкне на филипинските християни, че макар да е имал силно желание да отиде отново при тях, можело да се явят някои обстоятелства, които да му попречат да изпълни своето желание. Той обаче, както бе изтъкнато в дадените от нас исагогически сведения за Посланието до филипяните, успял да отиде, след като бил освободен от първите си римски окови, за четвърти път в гр. Филипи.

В думите на св. ап. Павел „да чуя за вас, че стоите в един дух“ някои екзегети разбират под думата „дух“ човешки дух¹. Под „дух“ тук обаче ще трябва да се разбира християнски, евангелски дух. Св. ап. Павел съветва филипинските християни да бъдат единни във вярата, да не се появяват разцепления между тях, каквито, например, се били появили между коринтските християни (I Кор., гл. 3).

Когато св. ап. Павел казва на филипяните: „като се подвизавате (sunaqlouhte“; sunaqlēw - боря се, воювам заедно) единодушно за евангелската вяра“, не иска да изтъкне, както мислят някои екзегети², че те трябва да се подвизават заедно с него, а че те трябва да се подвизават за евангелската вяра, като си помагат едни на други. Като тълкува споменатите думи на св. ап. Павел, св. Йоан Златоуст казва: „подпомагайте се един другото, като се подвизавате за евангелската вяра“ (Тълкув. на посл. до Филип., беседа 4, 3).

28. и не се стряскайте в нищо от противниците: това е тяхно доказателство за погибел, а вам - за спасение. И това е от Бога, 29. защото вам е дарувано заради Христос не само да вярвате в Него, но и да страдате за Него, 30. като се подвизавате със същия подвиг, какъвто видяхте у мене и сега чувате за мене. - Не е известно, какви преследвания е имало против християните в гр. Филипи. Когато св. ап. Павел, заедно със Сила, проповядвал, през време на второто си пътешествие, в гр. Филипи, господарите на слугинята, от която той изгонил нечистия дух, хванали св. ап. Павел и Сила, завлекли ги на тържището при началниците и началниците, и казвали: „тия човечи, които са юдеи, бунтуват града ни и проповядват обичаи, каквито ние, като римляни, не бива нито да приемаме, нито да изпълняваме“ (Деян. 16:20 - 21).

¹ Вж. И. Назарьевский, Послание св. ап. Павел к Филиппийцам, 893 г., с. 44. - Толковая Библия, изд. преемников А. П. Лопухина, т. XI, 913 г., с. 284.

²Вж. Толковая Библия, ibid.

Св. ап. Павел съветва филипинските християни, които се подвизават за евангелската вяра, да не се стряскат „в нищо от противниците" на Христовото учение, като знаят, че всичко в техния живот „е от Бога", че те трябва не само да вярват в Исус Христос, но и да бъдат готови да страдат за Него. Като пример на подвизаване за евангелската вяра, за понасяне на страдания за Исус Христос, св. ап. Павел посочва себе си-„като се подвизавате със същия подвиг, - казва той на филипяните, - какъвто видяхте у мене и сега чувате за мене".

II.

Филипинските християни ще направят пълна радостта на св. ап. Павел, като бъдат единоподушни, единомислени и смирени по дух. - 2:1-4.

1. И тъй, ако има някоя утеха в Храста, ако има някоя разтуха в любовта, ако има някое общуване на духа, ако има някое милосърдие и състрадание, - 2. направете пълна радостта ми: имайте едни мисли, като имате една и съща любов, и бъдете единоподушни и единомислени ; - В началото на 1-ия стих св. ап. Павел, като казва „и тъй, ако има", не определя де се намира това, за което казва, че го има. От съдържанието на 1-ия и на следващия 2 ст. се вижда, че това, за което той говори, че го има, има го у филипинските християни. Значи, у тях е имало „утеха", „разтуха в любовта", „общение на духа", „милосърдие и състрадание". Под „утеха" (**parakl hsi**" - подканване, увещаване, утешение) тук трябва да се разбира братско взаимно увещание, каквото филипинските християни имали помежду си по въпросите на вярата и добродетелния живот; под „разтуха" (**paramuqion** - уговяране, увещаване, утешение, успокояване) на любовта" ще трябва да се разбира спокойствието, мирът, които били настъпили между филипинските християни, след което те били насадили християнска любов между себе си; под „общуване на духа" пък трябва да се разбира това, което се разбира под „един дух" във Филип. 1:27, именно, християнско, евангелско общуване, единство във вярата. Освен горните неща, у филипинските християни имало още „милосърдие и състрадание".

Всички тези неща, за които ап. Павел казва в 1-ия стих, че ги имало между филипинските християни, извиквали радост в неговото сърце. В 2-ия стих той ги умолява да увеличат тази негова радост, да я направят „пълна". „Направете, - казва им той, - пълна радостта ми: имайте едни мисли, като имате

една и съща любов и бъдете единомислени." Две главни неща се изискват от християните: 1) да имат вяра в Исус Христос, да възприемат истините на вярата, които Той възвестява, и да имат любов към Бога и помежду си. На тези две неща св. ап. Павел обръща внимание във 2-ия стих. Като казва на филипяните „имайте едни мисли", той изисква от тях не само да имат вяра в Исус Христос, но тяхната вяра да бъде единна. Не трябва да има различия в истините на вярата, които те изповядват. Значи, под „едни мисли" св. ап. Павел разбира единство във вярата. След като съветва филипяните да имат единство във вярата, той добавя: „като имате една и съща любов". Вярата на филипяните трябва да бъде така единна, както е единна и тяхната любов. Значи, св. ап. Павел признава, че в християнската любов на филипяните няма различия; тя била „една и съща". Както няма различия в християнската любов на филипяните, също така не трябвало да има и различия в тяхната християнска вяра. Когато ап. Павел казва на филипяните: „бъдете единомислени и единомислени", - той изисква от тях същото, каквото изисква, когато им казва: „имайте едни мисли".

3. *нищо не вършете от обич към препирня или от пустославие, но от смиреномъдрие смятайте един другото за по-горен от себе си.* - В Филип. 1:15-16 св. ап. Павел упрекваше тези християни, които проповядват Христовото учение от "обич към препирня", „от желание да се препират". В първата половина на 3-ия стих той съветва филипяните не само да не проповядват Христовото учение „от обич към препирня", но изобщо нищо да не вършат „от обич към препирня". След -като ги съветва да не вършат нищо „от обич към препирня", той изисква от тях да не вършат нищо и „от пустославие - **kenodoxian (kenodoxia** - тцеславие)". В основата на пустославието стои гордостта. Пустославието е противно на смирението, което е една от най-важните християнски добродетели. Исус Христос изисквал от Своите последователи да бъдат преди всичко смирени. „Блажени са бедните духом (смирениите, б. н.)", - казва Той в проповедта Си на планината (Мат. 5:3). В притчата Си за митаря и фарисея Той казва: „всеки, който превъзнася себе си, ще бъде унижен; а който се смирява, ще бъде въздигнат" (Лук. 18:14).

След като съветва филипяните в първата половина на 3-ия стих да не вършат нищо „от пустославие", във втората половина на този стих св. ап. Павел ги съветва да бъдат смирени, да вършат всичко „от смиреносърдие". Те не трябва да

се превъзнасят помежду си, не трябва всеки от тях да счита себе си за по-горен от другите, а, напротив, ще трябва всеки да счита другите за по-горни от него. „Но от смиреномъдрие, - пише св. ап. Павел на филипяните, - смятайте един другото за по-горен от себе си". Сам Иисус Христос изисква от Своите последователи да не се превъзнасят помежду си, да не считат себе си за по-горни от другите. „Който иска между вас да бъде големец, - казва Той, - нека ви бъде слуга; и който иска между вас да бъде пръв, нека ви бъде раб" (Мат. 20:26-27).

Смирението лежи в основата на всички християнски добродетели. Не може християнинът да насади в себе си християнските добродетели, ако няма смирение. Християнското смирение се състои в следното. Християнинът не трябва да счита, че той върши сам всичко в живота си, че може сам със собствени сили да постигне всичко, а трябва да се надява и на Бога, на Божията милост. Той не трябва да счита себе си за праведен, а да съзнава своите грехове. Сам Господ Иисус Христос е проявил голямо смирение през време на земния Си живот. Той проявявал такова голямо смирение, че, бидейки Син Божи - Бог дошъл на земята, въплътил се в немощното човешко тяло и принесъл Себе Си в жертва на кръста, за да очисти човечите от греховете им, да извърши тяхното изкупление. За Господа Иисус Христос св. ап. Павел казва: „смири Себе Си, бидейки послушен дори до смърт, и то смърт кръстна" (Филип. 2:8). Голямо смирение е проявявал св. ап. и еванг. Йоан Богослов. „Ако кажем, - пише той в първото си послание, - че нямаме грях, себе си мамим, и истината не е в нас" (1:8). Голямо смирение е проявявал също така и св. ап. Павел. Той считал себе си за най-малкия от всички християни. „На мене, - пише той в Посланието си до ефесяните, - най-малкия от всички светии, се даде тая благодат - да благовестя на езичниците неизследимото богатство Христово" (3:8). Св. ап. Павел не считал себе си за праведен, а съзнавал своите грехове, поставял себе си на първо място между грешниците. На св. ап. Тимотей той пише: „верни и за всяко премане достойни са думите, че Христос Иисус дойде в света да спаси грешниците, от които пръв съм аз" (I Тим. 1:15). В своето смирение св. ап. Павел отива даже до там, че нарича себе си „изверг", като изтъква, как Господ Иисус Христос след възкресението Си се явил най-после на него - „а най-после от всички, - казва той за Иисус Христос, - яви се и на мене, като на някой изверг" (I Кор. 15:8).

Бог изпраща Своята благодат, която е необходима в духовния живот на човека и за получаване на спасение, не на горделивите, а на смирените. Св. ап. Яков, като цитира едно място от книгата Притчи (3:34), пише в посланието си: „Бог се противи на горделиви, а на смирени дава благодат" (Як. 4:6; срв. I Петр. 5:5).

4. *Не се грижете всеки само за себе си, но и за другите.* - Тук св. ап. Павел се опълчва против егоизма, който е противен на една от най-важните християнски добродетели - любовта към ближните. Тази добродетел Иисус Христос поставя на първо място. Той счита любовта към Бога и любовта към ближните за две важни заповеди, върху които „се крепи целият закон и пророците" (Мат. 22:40). А в какво трябва да се проявява любовта към ближните? - В това, да се грижи човек за тях, да им помага, и ако потрябва даже да положи и живота си за тях. „Никой няма любов по-голяма от тая, - казва Иисус Христос, - да положи душата си за своите приятели (ближни, б. н.)"-Йоан. 15:13.

III.

Като пример на смирение св. ап. Павел посочва на филипинските християни смирението на Иисус Христос, Който, бидейки в образ Божии - т. е. бидейки Бог, смирил Себе си до такава степен, че приел образа на човек и пожертвал Себе Си на кръста. - 2:5-11.

След като във Филип. 2:3 св. ап. Павел съветва филипинските християни да имат смирение, да вършат всичко от смиреномъдрие, във Филип. 2:5-11 той им посочва, като пример на смирение, смирението на Иисус Христос. Мястото Филип. 2:5-11 е едно от най-важните места в Посланието на ап. Павел до филипяните. То има догматически характер. В него св. ап. Павел учи, че Иисус Христос е Син Божии т. е. че е Бог, - че дошъл на земята и станал човек, че изкупил човешкия род, като принесъл Себе Си в жертва на кръста.

5. *Понеже (gaw) вие трябва да имате същите мисли, каквито е имал Иисус Христос,* - Частицата **gaw** липсва в майускулните кодекси Sin ABC, в минускулните кодекси 17, 37, 73, в коптския, арменския и етиопския превод, в изданията на новозаветния гръцки текст, направени от Тишендорф, Уескот и Хорт и др. „Да имате същите мисли (**froneisqw**), - казва св. ап. Павел на филипяните, - каквито е имал Иисус Христос". Гръцкият глагол **froneo** значи: мисля, настроен съм, чувствам. Като съветва филипяните да имат „същите мисли, каквито е

имал Иисус Христос", той изтъква, че трябва да имат същото настроение, каквото е имал Христос, да постъпват тъй, както е постъпвал Той, да бъдат смирени, както смирен е бил Той.

б. Който, бидейки, в образ Божий, не счете за похищение да бъде равен Богу; - Между екзегетите се подига въпросът, за кого св. ап. Павел говори тук - за Сина Божи преди възплъщението Му ли, или за Сина Божи след възплъщаването Му в лицето на Иисус Христос. Почти всички древни екзегети и по-голямата част от новите приемат, че в 6-ти стих св. ап. Павел говори за Сина Божи преди възплъщението Му, като втора Ипостас на Св. Троица. Малцина нови екзегети - Еразъм, Лутер, Калвин, Ричъл и др. намират, че в този стих св. ап. Павел има предвид Сина Божи след възплъщението Му в лицето на Иисус Христос. Като се вземе пред вид съдържанието на следващия 7 ст., ще трябва да се приеме, че в 6-ия стих ап. Павел говори за Сина Божи като ипостас на Св. Троица преди възплъщаването Му в лицето на Иисус Христос. Св. Троица има три Ипостаси - Бог Отец, Син Божи и Дух Свети; Тя има една субстанция, същност - **ousia**, която е обща и за трите Ипостаси. Син Божи, като има една и съща субстанция, същност, с Бога Отца и Бога Дух Свети, е Бог в пълната смисъл на думата. „И Слово (Син Божи, б. н.) беше Бог", - казва ап. Йоан в предговора на своето евангелие (1:1). Поради това обстоятелство Син Божи, както изтъква ап. Павел, с пълно право, без да счита това за „похищение", е считал Себе Си „равен Богу". „Вие трябва да имате същите мисли, - пише св. ап. Павел на филипяните, - каквито е имал Иисус Христос, Който, бидейки в образ Божии, не счете за похищение да бъде равен Богу".

Какъв е смисълът на думите на св. ап. Павел за Иисус Христос: „Който, бидейки в образ Божии - **ej̄i morf̄h/ q̄eou?** Гръцката дума **h̄i morf̄hv** значи: външност, образ, същност, природа. Тук ап. Павел я употребява със значение „същност", субстанция - **ousia**. Значи, Син Божи има Божествена същност", такава същност, каквато имат Бог Отец и Бог Дух Свети. Думите на св. ап. Павел „Който бидейки в образ Божии", като се вземе значението на думата **morf̄hv** същност, могат да бъдат изразени по-точно по следния начин: „Който, като има Божествена същност". След като казва за Сина Божи „Който има Божествена същност", св. ап. Павел добавя: „не счете за похищение да бъде равен Богу". Като има Божествена същност, Син Божи има пълното право да счита Себе Си равен на Бога.

Юдеите, понеже нямали правилно понятие за Иисус Христос като Син Божи, искали да Го убият, защото, както съобщава еванг. Йоан, „не само съботата нарушаваше, но и наричаше Бога Свой Отец, като правеше Себе Си равен Бога" (Йоан. 5:18 срвн. Мат. 26:65).

Думите на св. ап. Павел за Господ Иисус Христос: „Който, бидейки в образ Божи, не счете за похищение да бъде равен на Бога" (Филип. 2:6), - са едно особено твърдо доказателство за това, че Иисус Христос е Бог в пълния смисъл на думата. За Божеството на Иисус Христос се е спорило от древно време; спори се и в ново време. Арий и неговите последователи учили, че Иисус Христос не е Бог, а е обикновен човек. Мнозина древни отци и учители на Църквата са се борили против това учение на Арий и са доказвали обстойно и основателно неговата погрешност. Споменатото лъжеучение на Арий било опровергано от православната християнска Църква в съставения от нея символ на вярата. Във втория член на този символ ясно се изтъква, че Иисус Христос е „Син Божи", че е Бог, че е "истинен Бог", роден предвечно от „истинния Бог", от Бог Отец.

На много места в своите послания св. ап. Павел отбелязва, че Иисус Христос е Син Божи, че е Бог. В първото си послание до св. ап. Тимотей той казва: „наистина, велика е тайната на благочестието: Бог се яви в плът" (3:16). Значи, за св. ап. Павел Господ Иисус Христос е Син Божи, истински Бог, Който дошъл на земята и приел човешко тяло, за да извърши изкуплението и спасението на човешкия род. В Посланието си до св. ап. Тит, като споменава за второто пришествие на Господ Иисус Христос, св. ап. Павел казва: „и да очакваме да се сбъдне блажената надежда, и да се яви славата на великия Бог и Спасител наш Иисус Христос" (2:13). Тук той нарича пряко Иисус Христос Бог, и именно „велик Бог".

7. но принуди Себе Си, като прие образ на раб (morfhdoutlou) и се уподоби на човеци; и по вид се оказа като човек, - В 6-ти стих св. ап. Павел говори, както бе по-горе изтъкнато, за Сина Божи като Ипостас на Св. Троица, преди възплътването Му в лицето на Иисус Христос. В 7-ми стих той говори вече за Сина Божи, след като Той дошъл на земята и станал човек. „Но принуди Себе Си, - казва св. ап. Павел за Сина Божи, - като прие образ на раб - morfhdoutlou". Думата **doul o** (**doul o** - роб, слуга, поданик) се употребява на много места в Вехтия и Новия Завет със значение „човек" (Деян. 16:17; II Тим. 2:24; I Петр. 2:16; Апок. 7:3; 15:3 и др.). В из-

раза "образ на раб - **doulvou**" св. ап. Павел я употребява със значение човек". Че ап. Павел употребява тук думата **doul o**" със значение „човек", може да се види и от следващите думи в 7-ми стих: „и се уподоби на човеци"; „и по вид се оказа като човек". Значи, Син Божи принизил Себе Си, като приел *образа* на човек, като се въплътил. Като тълкува 7-ми стих, епископ Теофан задава въпроса: „как се е принизил Син Божи", - и отговаря: „Следващите думи обясняват, как Той принизил Себе Си. - „Като прие образ на раб", т. е. като приел върху Себе Си тварно естество. А какво именно ? - Човеческо : и се уподоби на човеци".¹

Обръща внимание върху себе си обстоятелството, че в израза „образ на раб - **morfhn doulvou** ", като говори за въплъщението на Сина Божи, св. ап. Павел употребява същата дума **morfhy** каквато употребява и в израза „Който бидейки в образ Божи - **ej morfhy/qeou**" - ст. 6, - когато говори за Сина Божи като Ипостас на Св. Троица, и я употребява с едно и също значение и в двата израза. Като се вземе -пред вид това обстоятелство, ще трябва тогава думите „като прие образ на раб" да се изразят правилно по следния начин: „като прие същество (естество) на човек". Защо св. ап. Павел изтъква, че Син Божи бил приел „същество (естество)" на човек? Ясно е защо - за да изтъкне, че Син Божи при въплъщението Си приел истинско естество, истинска природа на човек; станал истински Човек. Древните докети учили неправилно, че Иисус Христос нямал действително човешко естество, действително човешко тяло, а призрачно. И св. Йоан Златоуст намира, че и в двата израза- „Който бидейки в образ Божи - **ej morfhy/qeou**" (ст. 6) и „образ на раб - **morfhn doulvou**" (ст. 7), - употребил думата **morfhy** едно и също значение - „същество". „Ако образът на Бога е съвършен Бог, - казва св. Йоан Златоуст, - тогава и образът на раба (на човека, б. н.) е съвършен раб" (Тълкув. на Поел. до филипяните, беседа 7:3). Като се въплътил и приел човешко естество, Син Божи приел естеството на едно от творенията на Бога, на най-съвършеното му творение - човека. Действително, човек бил сътворен по образ и подобие на Бога; но макар да е сътворен по такъв начин, той стои несравнено по-ниско от Бога. Човек стои по-ниско и от ангелите (Псал. 8:6). Син Божи се въплътил в най-съвършен Човек. Този Човек няма тези несъвършенства, ка-

¹ Толкование посланий св. ап. Павла к Филипийцам и Солунянам, первого и второго, Москва, 1883, с. 74.

квито има обикновеният човек. Той е чист от първородния грях; чист е от всякакъв грях изобщо. „Той не стори грях, нито се намери в устата Му лъст“, казва ап. Петър за Иисус Христос (I Петр. 2:22).

8. *смири Себе Си, бидейки послушен дори до смърт, и то смърт кръстна.* - Син Божи смирил Себе Си, проявил особено голямо смирение, като се въплътил, като приел човешко естество. В Своето смирение обаче Той отишъл много по-далеч, като пожертвал Себе Си, по Своето човешко естество, на кръста за изкуплението и спасението на човешкия род. Не може да има по-голямо смирение от това, което проявил Син Божи, като увиснал, по Своето човешко естество, на кръста. На велики четвъртък вечерта, когато се възпоменават Христовите страдания, при изнасянето на Христовия кръст от св. олтар,, се произнасят гласно думите: „Днес виси на кръста“. Този, Който е сътворил земята и всичко в света. Иисус Христос проявил голямо смирение, а също така и голямо послушание, по Своята човешка природа, като доброволно претърпял кръстна смърт. Бидейки послушен дори до смърт, и то смърт кръстна, - казва св. ап. Павел за Него. Разпъването на кръст се считало през времето на Иисус Христос за едно от най-тежките наказания. Кръстната смърт на Иисус Христос е едно от най-великите Негови дела през време на земния Му живот. Тя стои в центъра на Неговата дейност. Чрез кръстната смърт на Иисус Христос бе извършено изкуплението и спасението на човешкия род.

Две велики дела извършил Господ Иисус Христос, като дошъл на земята. Съобщил спасителното Си учение, в което изложил истините на християнската вяра и на християнската нравственост, и принесъл Себе Си на кръста в жертва за изкуплението и спасението на човешкия род. Между тези две велики дела особено велико е второто - жертвата, принесена от Господа Иисус Христос на кръста. Ако тази жертва не бе принесена, нямаше да има изкупление и спасение за хората, Спасение християните получават, като възприемат Христовото учение и го осъществяват в живота си и като се приобщават с тялото и кръвта на Господ Иисус Христос, които Той принесъл в жертва на кръста. С тялото и кръвта на Иисус Христос те се приобщават при извършването на тайнството Евхаристия, установено от Него на Тайната вечеря. На тази вечеря Господ Иисус Христос казал за тялото Си: „вземете, яжте; това е Моето тяло, за вас преломявано" (Мат. 26:26; Марк. 14:22; Лук. 22:19; I Кор. 11:24); а за кръвта Си казал: „пийте

от нея всички; защото това е Моята кръв на новия завет, която за мнозина се пролива за опрощаване на грехове" (Мат. 26:27-28; Марк. 14:24; Лук. 22:20). В беседата Си за небесния (евхаристичния) хляб Господ Иисус Христос казал: „който яде Моята плът и пие Моята кръв, има живот вечен, и аз ще го възкреса в последния ден" (Йоан 6:54). Като признава величието на кръстната жертва на Господа Иисус Христос, православната християнска Църква е установила да се извършва паметта за тази жертва на най-важното богослужение - на св. литургия, през която се извършва тайнството Евхаристия.

9. *Затова и Бог Го високо въздигна и Му даде име, което е по-горе от всяко име, 10. та в името на Иисус да преклони колене всичко небесно, земно и подземно, 11. всеки език да изповяда, че Иисус Христос е Господ, за слава на Бог Отец.* - В стиховете 7 и 8 св. ап. Павел говори за самопринизяването на Сина Божи при Неговото възплътяване в лицето на Иисус Христос и за страданията на Христос, за Неговата смърт на кръста. В стиховете 9-11 той говори вече за прославата на Иисус Христос. Тази прослава започва в пълнота от времето на Неговото възкресение. Чрез Своето възкресение, станало на третия ден след кръстната Му смърт, Иисус Христос победил смъртта. Много ясно това е изразено в църковната песен: „Христос воскрес из мъртвих, смртию смерть поправ и сущим во гробех живот даровав". Прославата на Иисус Христос се проявявала през време на земната Му дейност в чудесата, които Той вършел.

Прославата на Иисус Христос се проявила, между другото, и в това, че Бог Отец Му дал, както се изразява св. ап. Павел, „име, което е по-горе от всяко име". В речта си пред старейте и книжниците, след възкресението на Иисус Христос, св. ап. Петър казал за името на Иисус Христос: „под небето няма друго име, на човеци дадено, чрез което трябва да се спасим" (Деян. 4:12). Кое е това име, което Бог Отец дал на Иисус Христос, като Го високо въздигнал? Това име е „Господ - **Kurios**". Гръцката дума **kurios** значи: имаш сила, господар, владетел. В Св. Писание тя се употребява за обозначаване на Бога - със значение Бог (Мат. 4:10; 22:37 и др.). В Новия Завет Иисус Христос се нарича Господ, като Син Божи, като Бог (Лук. 24:3; Деян. 1:21; Рим. 1:4; 4:24; 5:1; 10:9 и др.). Като нарича Иисус Христос Господ, св. ап. Павел много често казва: „Иисус Христос, нашият Господ" (Рим. 1:4; 4:24; 5:1; I Кор. 1:7 и др.). Иисус Христос бил наричан Господ, от Своите апостоли и ученици; Господ е наричан

Той от първите времена на християнството и до сегашно време от тези, които вярват в Него.

Името на Господа Иисус Христос стои така високо, че пред това име прекланят колене всички живи същества - земни (живеещите на земята човеци), небесни (ангелите), подземни (умрелите, намиращи се в преизподнята). За високото име на Иисус Христос св. ап. Павел говори и в Посланието си до ефесяните: „с тая сила Той (Бог Отец, б. н.) действа в Христос, като Го възкреси от мъртвите и постави от дясната Си страна на небесата, по-горе от всяко началство и власт, сила и господство и от всяко име, с което именуват не само в тоя век, но и в бъдещия" (1:20-21).

Всеки човек, който вярва в Иисус Христос, трябва да изповядва, че Той „е Господ" и по такъв начин да слави Бог Отец. Не само всеки един човек, но и всеки народ, който вярва в Иисус Христос, трябва също да изповядва, че Той е Бог и да слави по такъв начин Бог Отец. „И всеки език (народ, б. н.) да изповяда, - казва св. ап. Павел, - че Иисус Христос е Господ, за слава на Бог Отец".

IV.

Филипинските християни трябва да извършват със страх и трепет своето спасение и да бъдат безукорни и чисти, имайки в себе си словото на живота. - 2:12-18.

12. Тъй щото, възлюбени мои, както- винаги сте послушни, не само в мое присъствие, но много повече сега, когато отсъствам, със страх и трепет вършете вашето спасение,

13. защото Бог е, Който ви прави и да искате, и да действате според блага Му воля. - В първата половина на 12-ти ст. св. ап. Павел отправя похвала към филипинските християни за това, че те винаги били послушни, не само когато той е между тях, но „много повече", когато отсъства. За какво послушание на филипяните той тук говори? Тъй като той тук намесва себе си, може да се допусне, че той говори за послушанието и към него, собствено не към самия него, а към това, което той проповядвал между тях, към Христовото учение, към изискванията на това учение. Във втората половина на 12-ия ст. св. ап. Павел съветва филипинските християни да извършват своето спасение „с със страх и трепет". Изразът "с със страх и трепет", се среща, в друга форма, във Вехтия Завет. В Псал. 2:11, псалмопевецът Давид казва: „служете Господу със страх и радвайте се (пред Него) в трепет".

Християните могат да получат оправдание и спасение, да влязат в царството Божие, както учи сам Исус Христос, чрез вяра в Него, в Бога, и чрез добри дела, чрез добродетелен живот. „Не всеки, - казва Исус Христос, - който Ми казва: Господи, Господи! ще влезе в царството небесно, а оня, който изпълнява волята на Моя Отец небесен" (Мат. 7:21). Към кого трябва да имат „страх и трепет" филипинските християни, като извършват своето спасение? - Ясно е, че към Бога, Те трябва да се боят, да не би да не изпълнят нещо от онова, което Бог изисква от тях.

Християните не могат сами, само чрез собствените си сили, да извършват своето спасение. В случая те се нуждаят от Божията помощ, от Божията благодат. Затова в 13-ти стих св. ап. Павел пише на филипяните: „Бог е, който ви прави да искате и да действате според благата Му воля". Сам св. ап. Павел казва за себе си: „с благодатта на Бога съм това, което съм" (I Кор. 15:10). В прощалната Си реч към апостолите Исус Христос казва: „Аз съм лозата, вие - пръчките; който пребъдва в Мене и аз в него, той дава много плод; защото без Мене не можете да вършите нищо" (Йоан. 15:5). В Филип. 2:12-13 св. ап. Павел учи, че християните получават спасение и чрез своите собствени сили, и чрез помощта, благодатта на Бога. Руският богослов Ив. Назарьевски счита, че 13-ти стих може да служи за опровержение на пелагияните. „Това място, - казва той, - от едната страна решително говори против пелагиянизма, а от друга страна чрез връзката си с 12 ст. то ясно доказва, колко далеч стои Апостолът от учението за принудителното действие на Божията благодат върху човешката воля".¹

14. Всичко вършете без ропот и съмнение, 15. за да бъдете безукорни, и чисти, непорочни чеда Божии посред отърничав и развратен род, посред който сияете като светила в света, 16. имайки в себе си словото на живота, за моя похвала в деня Христов, че не напразно тичах и не напразно се трудих. - Под „ропот" в 14 ст. трябва да се разбира ропот против Бога. Всичко това, което Бог изисква, християните трябва да извършват „без ропот", доброволно. Под „съмнение" трябва да се разбира съмнение във вярата. Във своята вяра в Бога християнинът не трябва да допуска никакво съмнение. Всяко съмнение убива неговата вяра. Когато Исус Христос избавил потъващия в Генисаретското езеро ап. Петър, казал му: „маловецецо, защо

¹ Послание св. ап. Павла к Филипийцам, 1893 г., с. 93.

се усъмни?" (Мат. 14:31). Като вършат всичко без ропот и съмнение, филипинските християни ще бъдат „безукорни и чисти, непорочни чеда Божии" (Мат. 23:12). Като вършат всичко без ропот и съмнение, филипинските християни ще бъдат „безукорни и чисти, непорочни чеда Божии" филипинските християни ще бъдат „имайки в себе си словото на живота", Христовото учение, проповядвано им от св. ап. Павел. Тъй като филипяните възприели Христовото учение чрез проповедта на св. ап. Павел, това ще служи за негова „похвала в деня Христов", при всеобщия съд, ще служи като доказателство за това, че той „не напразно" е тичал и „не напразно" се е трудил.

17. Но, ако и да се жертвам за жертвата и за служението на вярата ви, аз се радвам и сърадвам с всинца ви; 18. тъй също и вие се радвайте и ме сърадвайте. През време на своята проповедническа дейност св. ап. Павел се жертвал при много случаи за Христовото учение, за християнската вяра. Когато пишел Посланието си до филипяните, той се бил пожегвал също за тази вяра - бил поставен в окови в гр. Рим. Под думите „за жертвата и за служението на вярата" ще трябва да се разбира това, което вярата изисква. И вярата изисква, от своя страна, от тези, които я изповядват, да принасят жертва и да й служат. Като

тълкува 17-ия ст., св. Йоан Златоуст казва: „Жертва (апостолът) нарича привеждането им (на филипинските християни) към Христос. Наистина, да принесеш в жертва душата си, е нещо много по-добро, отколкото да принесеш волове" (Тълкув. на Посл. до филип., беседа 8, 4). Като принасял себе си в жертва за Христовото учение, за християнската вяра, св. ап. Павел не скърбял, но, напротив, се радвал. „Аз се радвам и сърадвам (sugcaiw) всинца ви", - пише той на филипяните. Гръцкият глагол *sugcaiw* значи „радвам се заедно". Значи, като казва на филипяните „и сърадвам всинца ви", св. ап. Павел иска да им каже: „радвам се заедно с вас". Св. ап. Павел искал не само той да се радва, но да се радват и филипяните, и да се радват заедно с него. Затова им пише: „тъй също и вие се радвайте и ме сърадвайте".

V.

Като се надява в скоро време да бъде освободен и да отиде при филипинските християни, св. ап. Павел възнамерява да изпрати предварително при тях своя сътрудник Тимотей, който се бил потрудил много в делото на благовестието; връща изпратения при него от филипяните Епафродит, който в Рим се разболял тежко, но с Божията помощ оздравял. - 2:19-30.

19. А надявам се в Господа Иисуса наскоро да пратя при вас Тимотей, та и аз, като узная как сте, да се утеша духом. 20. Понеже нямам никого равно усърден, който толкова искрено да се грижи за вас, 21. защото всички търсят своето, а не Иисус Христовото; 22. а неговата опитност вие знаете: той, като син към баща, заедно с мене слугува при благовестието. - През време на второто си пътешествие св. ап. Павел взел от гр. Листра (в Мала Азия) св. ап. Тимотей и го направил свой спътник. Когато той отишъл в гр. Филипи, и Тимотей бил с него. През време на третото пътешествие св. ап. Павел изпратил от гр. Ефес св. ап. Тимотей в Македония и гр. Коринт, за да му донесе сведения за тамошните църкви и да събере милостиня за братята в гр. Йерусалим. Св. ап. Тимотей не успял да отиде в Коринт, понеже се разболял, а останал във Филипи, където св. ап. Павел го заварил. Значи, св. ап. Тимотей е бил добре известен на филипинските християни. Когато св. ап. Павел пишел Посланието си до филипяните, св. ап. Тимотей бил при него в гр. Рим. Като искал да узнае, как са филипинските християни и да се утеша „духом“, св. ап. Павел решил да изпрати наскоро при тях Тимотей. За Тимотей той казва, че бил много усърден в благовестието и не бил като другите, които „търсят своето, а не Иисус Христовото“. Тимотей помагал на св. ап. Павел като „син към баща“ при блавестването.

23. Него, прочее, надявам се да изпратя веднага, щом узная, какво ще стане с мене; 24. и уверен съм в Господа, че и сам скоро ще дойда при вас. - В Филип. 1:25, св. ап. Павел изказва с увереност надеждата си, както бе изтъкнато, че ще бъде освободен от първите си римски окови и ще може да отиде пак в гр. Филипи. Тази негова надежда се усилила в края на първите му римски окови, през първата половина на 62-та година, и затова той във Филип. 2:24 пише на филипинските християни; „и уверен съм в Господа, че и сам скоро ще дойда при вас“. Въз основа на тези думи на св. ап. Павел се допуска, че той бил написал Посланието си до филипяните към края на първите си римски окови, през първата половина на

63-та година. Към средата на тази година ап. Павел се явил пред кесаревия съд и бил освободен от своите окови.

25. Счетох обаче за нужно да изпратя при вас брата Епафродит, мой сътрудник и съратник, а ваш пратеник и услужник в нуждите ми, 26. понеже той копнееше да види всинца ви и дълбоко скърбеше, закъдето сте чули, че беше болен. 27. Защото той боледува до умирање; но Бог го помилува, и не само него, но и мене, за да ми се не прибави скръб върху скръб. 28. Поради това изпратих го по-скоро та, като го видите пак, да се зарадвате, и аз да бъда по-малко наскърбен. 29. Приемете го, прочее, в Господа с всяка радост, и такива имайте на почет, 30. понеже за Христовото дело той беше почти на умирање, като презря живота си, за да допълни недостига на вашето към мене служение. - През време на първите римски окови на св. ап. Павла дошъл при него Епафродит, като пратеник на филипинските християни. Някои екзегети отъждествяват неоснователно Епафродит с Епафраст, който дошъл при св. ап. Павел през време на първите му римски окови като пратеник на колоските християнин когото св. ап. Павел нарича свой „съпленник за Христос Иисус" (Филип. 23). Епафродит дал на св. ап. Павел сведения за филипинските християни и му донесъл изпратения от тях дар за материалните му нужди. „Получих всичко и имам излишно, - пише св. ап. Павел на филипяните; - преизпълних се с блага, като приех пратения от вас по Епафродит дар, кой е мирис благоуханен, жертва приятна, благоугодна Богу" (Филип. 4:18). Като дошъл в Рим Епафродит тежко се разболял. С помощта на Бога той оздравял. Св. ап. Павел считал оздравяването на Епафродит за милост Божия, проявена не само към Епафродит, но и към самия него. Голяма щяла да бъде скръбта на св. ап. Павел, ако Епафродит не бе оздравял. Тъй като Епафродит копнеел да види отново филипинските християни, св. ап. Павел наскоро след оздравяването му го изпратил при тях с молба да го приемат с радост и почит, тъй като той бил пожертвал себе си за Христовото дело, като отишъл в Рим при св. ап. Павел и там тежко се разболял. Има основания да се приеме, както приемат мнозина екзегети - блаж. Теодорит и др., че Епафродит бил епископ и предстоятел на Филипинската църква. Св. Йоан Златоуст нарича Епафродит учител на филипинските християни. Като обяснява Филип. 2:25-28, където св. ап. Павел казва, че ще изпрати при филипинските християни Епафродит, че той копнеел да ги види и че боле-

дувал до умирање, св. Йоан Златоуст казва : "Виждаш ли колко много св. ап. Павел се грижи за това, че да отстрани от душата на учениците всяка мисъл за нехайство и небрежност, и те да не мислят, че той ги пренебрегва и затова не е дошъл? Нищо не е в състояние да привлече така ученика, както убеждението, че учителят се грижи и скърби за него" (Тълкув. на Посл. до филип., беседа 9, 2).

РАЗДЕЛ ТРЕТИ

Увещание към филипинските християни да се пазят от юдействащите лъжеучители, които се трудят само за себе си и мислят за земното. Оправдание и спасение може да се постигне чрез вяра в Иисус Христос. -3:1-21.

I.

Филипинските християни трябва да се пазят от юдействащите лъжеучители, които изискват обрязване по вехтозаветния - Мойсеев закон. Истинско обрязване имат християните, които служат с дух на Бога и не се уповават на плътта. - 3:1-3.

1. Прочее, братя мои, радвайте се в Господа. Едно и също да ви пиша, за мене не е тежко, а за вас то е назидателно. - В началото на 1-ия ст. св. ап. Павел подканва за втори път филипинските християни да се радват. За пръв път той ги подканваше да се радват във Филип. 2:17-18, където казва: „аз се радвам и сърадвам всинца ви; тъй също и вие се радвайте и ме сърадвайте“, Св. ап. Павел подканва повторно -филипяните да се радват, защото те имали, основание за това. В предшестващата 2-а глава, 19-30 ст. Той им съобщава, че наскоро ще изпрати при тях Тимотей, че сам той е уверен в Господа, че скоро ще отиде при тях, че бил изпратил при тях Епафродит, който боледувал тежко и оздравял и копнеел да ги види. Всичко това с пълно право давало възможност на филипинските християни да се радват. По същия начин обяснява повторната радост на филипинските християни и св. Йоан Златоуст. „Когато скърбите и грижите потискат извънредно душата - казва той, - отнемат й силата“. Затова именно ап. Павел ободрява филипяните, които се намирали в голяма скръб. А те скърбели затова, че не знаели, какви са обстоятелствата на св. ап. Павел; скърбели затова, че го считали за умрял, (скърбели) за проповедта на Епафродит. И тъй, като им прашал за всичко това удовлетворително известие, той добавил: „прочее, братя мои, радвайте се“. Сега, казва той, вече няма причина да скърбите; Епафродит, за когото скърбяхте, е с вас; с вас е и Тимотей, а аз идвам, и

евангелието преуспява. А какво ви недостига? „Радвайте се“ (Тълк. на посл. до филип., беседа 9, 1).

Когато св. ап. Павел във втората половина на 1-ия стих пише на филипяните: "едно и също да ви пиша, за мене не е тежко, а за вас то е назидателно", - той има пред вид своята повторна покана към филипяните да се радват. Тази покана за тях е назидателна. Не трябва да се допуска, че в думите си „едно и също да ви пиша, за мене не е тежко, а за вас то е назидателно" св. ап. Павел има пред вид съдържанието на Посланието си до филипяните. Не трябва също така да се допуска, че въз основа на тези думи на св. ап. Павел, може да се заключи, че той им бил изпратил по-рано друго някое послание.

2. *Пазете се от псетата, пазете се от злите работници, пазете се от лъжеобрязване, 3. защото истинското обрязване сме ние, които духом служим на Бог и се хвалим с Христос Исус, и не на плътта се уповаваме,* - Тук св. ап. Павел съветва филипинските християни да се предпазват от юдействащите лъжеучители, които той нарича „псета" и „зли работници", и които изисквали да се изпълнява вехтозаветният - Мойсеев закон и да се спазва вехтозаветното обрязване. Това обрязване той нарича „лъжеобрязване" и поради това употребява за неговото обозначаване не гръцката дума **peritromhv** (**peritromhv** = обрязване), която се употребява навсякъде в Новия Завет, а употребява думата **katatomhv** (**katatomhv** = порязване, разрязване). Думата **katatomhv** се употребява само тук в Новия Завет. След като вехтозаветният закон бил заменен от Исус Христос с новозаветния, обрязването загубило своето значение и то не трябвало вече да се изпълнява от последователите на Христовото учение. Вехтозаветното обрязване било заменено за християните с друго обрязване, възраждане от Духа, което не е плътско. В беседата Си със св. Никодим Исус Христос му казва: "истина, истина ти казвам: ако някой се не роди от вода и Дух, не може да влезе в царството Божие; роденото от плътта е плът, а роденото от Духа е дух" (Йоан. 3:5-6). Затова св. ап. Павел казва на филипяните: „истинското обрязване сме ние, които духом служим Богу и се хвалим с Христос Исус, и не на плътта се уповаваме". Юдеите се уповавали на плътта, на плътския си произход от Авраам. Християните се уповават на Духа, от Който те се възраждат, като приемат Христовото учение и го изпълняват: те служат на Бога не по плът, а „духом" и се хвалят „с Христос Исус". За вехтозаветното обрязване по плът и за ново-

заветното, християнското обрязване по дух, също и за превъзходството на християнското обрязване в сравнение с вехтозаветното, св. ап. Павел говори в Посланието си до римляните. „Онова е обрязване“, - казва той в това си послание, - що е в сърцето, по дух, а не по буква: нему похвалата иде не от човеци, а от Бога" (Рим. 2:29).

Защо св. ап. Павел съветва филипинските християни да се предпазват от юдействащи лъжеучители? Имало ли е такива лъжеучители в гр. Филипи? По-голямата част от християните в този град са били от езически произход. Имало е и юдеи, но те са били малочислени. От разказа на св. еванг. Лука за първото отиване на св. ап. Павел в гр. Филипи се вижда, че юдеите имали там молитвен дом (Деян. 16:13). Може да се допусне, че не всички юдеи във Филипи приели Христовото учение. Една част от тях не го приели; някои обаче не само не го приели, но и се опълчили против него и изисквали от християните да изпълняват вехтозаветния закон и да се обрязват.

II.

Св. ап. Павел е могъл повече от другите да се уповава на плътта, като юдеин, произхождащ от Вениаминовото коляно, по закон фарисеин и първоначално гонител на Божията църква - 3:4-7.

4. макар че аз мога да се уповавам и на плътта. Ако някой друг мисли да се уповава на плътта, то още повече аз, 5. обрязаният в осмия ден, от Израилев род, от Вениаминово коляно, евреин от евреите, по закон - фарисеин, б. по ревност - гонител на Божията, църква, по правдата на закона - непорочен. - За да покаже на филипинските християни неоснователността на юдеите да се уповават на своя произход по плът от Авраам, св. ап. Павел им посочва за пример себе си. Той имал всичко това, което юдеите имали; имал даже и нещо повече. Св. ап. Павел бил от Израилев род, от Вениаминовото коляно, което останало вярно на Давидовия дом, пазело обетованието, храма и всички обреди при него; бил обрязан в осмия ден; бил „евреин от евреите, по закон - фарисеин". Когато хилядникът изправил ап. Павел пред правосвещениците и целия синедрион, св. ап. Павел извикал: „Мъже братя! Аз съм фарисеин, син на фарисеин" (Деян. 23:6). Като строг фарисеин, св. ап. Павел изпълнявал всичко, което се изисквало от закона, от вехтозаветната вяра. В съдебната палата, в която св. ап. Павел бил заведен по заповед на Фест, той заявил: „моя живот от младини, който съм прекарал отначало между народа си в

Йерусалим, знаят всички юдеи; те отдавна ме знаят, - ако искат да свидетелстват, - че аз, като фарисеин, съм живял според най-строгото учение на нашата вяра" (Деян. 26:4-5). В Посланието си до галатяните св. ап. Павел казва: „преуспях в юдейството повече от мнозина мои връстници в в рода ми, понеже бях голям ревнител за отеческите ми предания" (1:14).

Освен това, че бил строг фарисеин, друга особеност на св. ап. Павел като юдеин, преди да приеме Христовото учение, било, че бил жесток гонител на Божията Църква, на християните. „Савел пък, - казва св. еванг. Лука, - пакостеше на църквата, като влизаше по къщите и, влачейки мъже и жени, предаваше ги на затвор" (Деян. 8:3); той дишал „заплахи и убийства срещу учениците на Господа" (Деян. 9:1). Сам св. ап. Павел говори за своето жестоко гонение против последователите на Христовото учение. „Аз гоних до смърт, - казва той, - последователите на това учение, като връзвах и предавах на затвор мъже и жени" (Деян. 22:4). Макар да имал големи предимства като юдеин, св. ап. Павел, след като приел Христовото учение, не се уповавал вече на своя произход по плът от Авраама, а се уповавал само на Христос, на Божията благодат, която получил чрез Него. „С благодатта на Бога съм това, което съм", - казва той в Първото си послание до Коринтяните (15:10).

7. *Но това, що беше за мене придобивка, поради Христос счетох го за вреда.* - Каква е тази придобивка на св. ап. Павел като юдеин, за която той тук говори ? От гореизложеното се вижда, че тази придобивка била тази, че той бил строг фарисеин, че бил голям ревнител на отечествените предания и че бил жесток гонител на Божията Църква, на християните. След като той приел Христовото учение, тази придобивка станала за него не придобивка, а напротив „вредна". След като станал християнин, той считал за нещо вредно да бъде фарисеин, да живее по фарисейски. Съжалявал дълбоко, че бил жесток гонител на Божията Църква, на християните. Като говори в Първото си послание до коринтяните за явяванията на възкръсналия Иисус Христос, св. ап. Павел казва следното за явяването на Христос на самия него: „а най-после от всички яви се и на мене, като на някой изверг" (15:8). Не може да се приема, че св. ап. Павел е считал за вреда целия вехтозаветен закон, както са считали този закон някои еретици, които учили, че този закон не бил даден от Бога. В Посланието си до галатяните св. ап. Павел казва: „човек се оправдава не чрез

дела по закона, а само чрез вяра в Иисус Христос... чрез дела по закона няма да се оправдае никоя плът" (2:16). Под дела по закона той тук разбира дела по обредовия вехтозаветен закон, който закон загубил значение след като Иисус Христос съобщил Своето ново спасително учение. Изпълняването на този закон от християните св. ап. Павел е считал за вредно. Той обаче е считал, че нравственият вехтозаветен закон - Десетте Божии заповеди и др., остава в сила за християните. В Посланието си до римляните, св. ап. Павел казва: „не слушателите на закона са правени пред Бога, а изпълнителите на закона ще бъдат оправдани" (2:13). Тук той има пред вид нравствения вехтозаветен закон.

III.

Макар да е имал придобивка по закона, св. ап. Павел се отказал от всичко, за да придобие Иисус Христос и да получи оправдание не по закона, а чрез вяра в Христос. - 3:8 - 11.

8. *Па смятам, че и всичко е вреда, поради превъзходството на познаването Христос Иисус, моя Господ, заради Когото от всичко се отрекох, и всичко считам за смет, за да придобия Христос,* - След като се" отрекъл от вехтозаветния обредов закон, чрез който не може да се получи оправдание и спасение, и след като приел спасителното Христово учение, св. ап. Павел си бил поставил един главен стремеж в своя живот - да придобие Иисус Христос, да придобие Неговата единствено спасителна благодат, да има съвършено познание за Иисус Христос, което познание превъзхожда всичко. Той искал Христос да" живее в него и това успял да постигне, както се изразява в Посланието си до галатяните: „вече не аз живея, а Христос живее в мене" (2:20). За да придобие Иисус Христос, св. ап. Павел се отрекъл „от всичко", всичко сметнал за „вредна", счел всичко „за смет". Какво трябва да се разбира тук под думата „всичко". Не може да се допусне, че св. ап. Павел употребява тук тази дума в неограничен обем. Като се вземе пред вид това, което той говори в стиховете 4-7, именно това, на което юдеите се уповавали и на което той като юдеин е могъл да се уповава, ще трябва да се приеме, че под „всичко" в 8-ия стих св. ап. Павел разбира всичко това, което е могло да се постигне чрез изпълняването на вехтозаветния обредов закон и което според него не само че не принася полза, но е и „вредна", даже нещо повече - „смет". От всичко това той се отрекъл, за да може да получи позна-

ние за своя Господ Иисус Христос, което познание превъзхожда всичко, да придобие Христос и Неговата спасителна благодат и да заживее съобразно Неговото спасително учение.

9. и да се намеря в Него, имайки, не своя от закона праведност, а придобивана чрез вяра в Христос, сиреч, праведност от Бога чрез вяра; 10. за да позная Него, и силата на възкресението Му, и участието в страданията Му, като се уподобявам на Него в смъртта Му, 11. та дано някак да достигна възкресението на мъртвите. - Думите на св. ап. Павел в 9-и ст. „и да се намеря в Него, имайки не своя от закона праведност“ могат да служат като доказателство за това, че в предшестващия 8-и ст. под „всичко“ той разбра всичко това, което се постига чрез изпълняването на вехтозаветния закон. Добиваната чрез този закон „праведност“ той не счита за съвършена. За съвършена той счита праведността, която се придобива „чрез вяра в Христос, сиреч праведност от Бога чрез вяра“. Тук св. ап. Павел изтъква положението, което застъпва главно в посланията си до римляните и до галатяните - именно, че оправдание и спасение се получава не чрез дела по обредовия вехтозаветен закон, а чрез вяра в Иисус Христос. „Човек се оправдава не чрез дела по закона, - пише той в Посланието си до галатяните, -... защото чрез дела по закона няма да се оправдае никоя плът“ (2:16; срвн. Рим. 3:20). Като изисква вяра в Иисус Христос, св. ап. Павел обаче счита, че тя не е достатъчна за получаване на оправдание и спасение. Необходимо е човек да има, освен вяра в Иисус Христос, още и любов, и именно дейна любов, проявена в добри дела, в добродетелен живот. В Първото си послание до коринтяните той пише: „да имам пророчески дар и да зная всички тайни, да имам пълно знание за всички неща и такава силна вяра, че да мога и планини да преместям, - щом любов нямам, нищо не съм“ (13:2). Тук под любов св. ап. Павел разбира, както се вижда от следващите стихове 3-8, дейна любов, проявена в добри дела, добродетелен живот.

Като има вяра в Иисус Христос, като има познание за Него, за „силата на възкресението Му“ и за значението на страданията Му, св. ап. Павел се уподобява, на Христос „в смъртта Му“ и по такъв начин се надява да достигне „възкресението на мъртвите“. Под уподобяване „в смъртта“ на Иисус Христос трябва да се разбира участието в Неговите страдания. Като изяснява думите на св. ап. Павел „като се уподобявам на Него в смъртта Му“, св. Йоан Златоуст казва от името на св. ап. Павел: „Като участвам в нея, защото,

както Той е пострадал от хората, така и аз. Ето защо (апостолът) казал: „като се уподобявам" (Тълкув. на посл. до Филип., беседа 11:2). Когато св. ап. Павел казва: „та дано някак достигна възкресението на мъртвите" той има пред вид това, което очаква вярващите в Исус Христос при второто Негово пришествие, когато ще настане възкресението на мъртвите.

IV.

Като приел Христовото учение, св. ап. Павел не счита, че се е усъвършенствал, че е постигнал всичко; като забравя това, което е зад него, той се стреми към целта - към наградата на горното от Бога призвание в Христос Исус. - 3:12-16.

12. Казвам тъй, не защото вече достигнах, или че се усъвършенствах, но се стремя, дано достигна това, за което бях застигнат от Христос Исус. 13. Братя, аз не мисля за себе си, че съм постигнал това; но едно само правя: като забравям, що е зад мене, и като се силно стремя към това, що е пред мене, 14. тичам към целта - към наградата на горното от Бога призвание в Христос Исус. - В 11-и стих св. ап. Павел изказва надеждата си, както бе изтъкнато, да достигне възкресението на мъртвите, като има познание за Исус Христос, вярва в Него и като не само възприеме, но и изпълнява в живота си Неговото учение. Като говори в този стих за това, което се надява да „до-стигне", в следващите 12-14 стихове ап. Павел говори, във връзка с 11-ия стих, за това, което е постигнал, след като приел Христовото учение, заживял съобразно с него и започнал да го разпространява между други. За приемането на Христовото учение той споменава в думите си: „за което бях застигнат от Христос Исус". Преди приемането на Христовото учение св. ап. Павел гонел Божията църква, преследвал християните, но по пътя за Дамаск бил застигнат от Исус Христос, когато Христос му се явил, и след това явяване той се обърнал към Христос, приел Неговото учение и станал един от най-ревностните християни.

След като приел Христовото учение, св. ап. Павел станал нов човек, постигнал много в усъвършенстването на своя живот. Той не само възприел Христовото учение, не само го прилагал в своя живот, но го и разпространил в много страни на широката римска империя. През време на своята голяма проповедническа дейност той претърпял много за Исус Хри-

стос. За това, което претърпял, той говори обстойно в 11-та глава на Второто си послание до коринтяните, 16-30 ст. Той обаче счита за безумие да се хвали с това, което претърпял за Иисус Христос. „Ако трябва да се хваля, - казва той, - с немощта си ще се похваля" (II Кор. 11:30). Всичко, което бил претърпял и което бил постигнал, се. ап. Павел отдавал на Бога, на Иисус Христос. „С благодатта на Бога съм това, което съм", - казва ап. Павел в Първото си послание до коринтяните (15:10).

Макар след приемането на Христовото учение и през време на голямата си проповедническа дейност да бил постигнал много, св. ап. Павел, проникнат от голямо християнско смирение, казва за себе си в Филип. 3:12-14, че не бил „достигнал" това, което се изисква от "Христовото учение, че не бил „се усъвършенствал", но се стреми да постигне това, „за което бил застигнат от Христос Иисус". „Братя, - казва той на филипяните, - аз не мисля за себе си, че съм постигнал това; но едно само правя: като забравям що е зад мене, и като се силно стремя към това, що е пред мене". С думите си, „като забравям това, що е зад мене" св. ап. Павел изтъква, че не обръща внимание на това, което бил вече постигнал, забравя го, за да не му даде то повод да се хвали, да се гордее. Като оставя на страна, което бил вече постигнал, като го забравя, той се стреми към все по-голямо и по-голямо съвършенство в Иисус Христос, тича към главната цел; „към наградата на горното от Бога призвание в Христос Иисус". Под „наградата на горното от Бога призвание в Христос Иисус" тук трябва да се разбира даването, унаследяването на Небесното царство, на Божието царство. Както състезателите тичат, за да получат определената награда, така тича и св. ап. Павел. На коринтяните той пише: „не знаете ли, че които се надтичват на игрище, всички тичат, ала само един получава наградата? Така тичайте, за да постигне целта" (1 Кор. 9:24). Целта, към която християните трябва да тичат, е Небесното царство, Божието царство, което е широко отворено не само за едно, но за всички, които имат вяра в Бога, в Иисус Христос, и имат добродетелен живот.

15. Които; прочее, сме съвършени, това да мислим; ако ли за нещо инак мислите, Бог и него ще ви разкрие. 16. Но по това, до което достигнахме, нека бъдем едномислени и да следваме същото правило. - В, 15-тия стих под съвършени (*teleioi; teleio*" = съвършен) св. ап. Павел разбира християните. В I Кор. 2:6 той нарича християните също така съвършени:

„мъдрост проповядваме между съвършените, - пише той на коринтяните, - ала мъдрост не на тоя век, нито на преходните властници в тоя свят". На много места в посланията си св. ап. Павел нарича християните даже светии - Рим. 1:7; 8:27; 12:13; I Кор. I, 1; II Кор. 1:1; Ефес. 1:1; Филип. 1:1; 4:22). Той нарича християните „съвършени", защото те са приели най-съвършеното учение за вярата и нравствеността - учението на Господ Иисус Христос. Като са възприели учението на Иисус Христос, филипинските християни трябва да „мислят" това, което се изисква от това учение, а не нещо друго.

Трудни за обяснение се явяват думите на св. ап. Павел „ако ли за нещо инак (εἰτερον" - друго, иначе) мислите, Бог и него ще ви разкрие". Не може да се допусне, че християните могат да мислят нещо друго в сравнение с това, което се съдържа в Христовото учение. В Посланието си до галатяните св. ап. Павел казва: „ако дори ние, или Ангел от небето ви благовестеше нещо по-друго от това", което ви благовестихме и което приехте, „анатема да бъде" (1:8). В споменатите свои думи (Филип. 3:15) той употребява наречието εἰτερον" - друго, инак, - не в прекия негов смисъл, а преносно. С думите си към филипяните „ако ли за нещо инак (εἰτερον") мислите" той иска да им изтъкне, че ако нещо в Христовото учение не им е ясно, не го разбират, „и него" Бог ще им разкрие, когато те се обръщат с молитва към Него.

„Но по това, което, достигнахме, нека бъдем единомислени и да следваме същото правило". С тези свои думи св. ап. Павел съветва филипинските християни да бъдат единомислени във вярата, която са достигнали чрез Христовото учение, и да живеят по „същото правило", което се изисква от това учение.

V.

Св. ап. Павел увещава филипинските християни да подражават на него и ги съветва да се пазят от враговете на кръста Христов, които имат за бог корема и мислят за земното. Живелището на християните е на небесата. - 3:17-21.

17. Подражайте, братя, на мене и гледайте ония, които постъпват по образец, какъвто имате в нас. 18. Понеже мнозина, за които съм ви често говорил, а сега дори със сълзи говоря, постъпват като врагове на кръста Христов; 19. техният край е погибел, техният бог - коремът, а славата - в срама им; те мислят за земното. И на други

места в посланията си св. ап. Павел посочва себе си за пример (вж. Филип. 4:9; II Сол. 3:9). Като посочва себе си за пример, св. ап. Павел не проявява гордост, не счита себе си за съвършен. Във Филип. 3:12 той казва за себе си, както бе изгъзнато по-горе: „казвам тъй, не защото вече достигнах, или че се усъвършенствах“. Когато той говори за себе си, той винаги проявява най-голямо християнско смирение. Св. ап. Павел посочва себе си за пример главно тогава, когато иска да предпази читателите на своите послания от лъжеучители. • Във Филип. 4:9 той казва: „което научихте, приехте, чухте и видяхте в мене, това вършете - и Бог на мира ще бъде с вас“.

И във Филип. 3:17 св. ап. Павел посочва себе си за пример, като иска да предпази филипинските християни от лъжеучители, появили се между тях. След като посочва себе си за пример, той казва: „понеже мнозина, за които съм ви често говорил, а сега дори със сълзи говоря, постъпват като врагове на кръста Христов“. Какви са тези лъжеучители, за които тук св. ап. Павел говори и които били врагове на кръста? Някои екзегети изказват мнението, че те не са били юдаисти.¹ Тези лъжеучители, както изтъква св. ап. Павел, били не само врагове на кръста, но имали за свой Бог корема и мислели за земното. За такива лъжеучители той говори и в Посланието си до римляните - „такива, - казва той за тях, - служат не на Господ нашия Иисус Христос, а на корема си, и със сладки и ласкателни думи измамват сърцата на простодушните“ (16:18). Може да се допусне, че едни от лъжеучителите, за които ап. Павел говори във Филип. 3:18-19, са били юдаисти, а други са били от езически произход, имайки философски разбирания, противни на Христовото учение.

20. А нашето живелище е на небесата, откъдето очакваме и Спасителя, Господ нашия Иисус Христос, 21. Който ще преобрази унизеното наше тяло тъй, че то да стане подобно на Неговото славно тяло, със силата, чрез която Той може и да покорява на Себе Си всичко. - Като говори в ст. 19 за това, че лъжеучителите мислели за земното, в следващия 20-и стих св. ап. Павел изтъква за какво пък трябва да мислят християните. Те трябва да мислят за небесното, като имат пред вид, че земният им живот е кратък, че ги очаква друг живот, вечен в небесата. „Нашето жилище е на небесата“, - пише св. ап. Павел на филипинските християни. За това

¹ Вж. Толковая Библия, издание преемников + А. П. Лопухина, т. XI, 1913 г., с. 296.

жилище той говори и във второто си послание до Коринтяните: „Знаем, че когато земното наше жилище, тая хижа, се разруши) ние имаме от Бога дом на небесата, жилище неръкотворено, вечно. Затова и въздишаме, като копнеем да се облечем в небесното си жилище" (5:1-2).

Небесното жилище на християните се намира там, където пребъдва Господ Иисус Христос и откъдето Той ще дойде при второто Си пришествие. При това Си пришествие Иисус Христос ще преобрази тъй тялото на вярващите в Него и останали живи при Неговото пришествие, „че то да стане подобно на Неговото славно тяло". При второто пришествие на Иисус Христос мъртвите ще възкръснат нетленни, а живите ще се изменят, телата им ще се преобразят от тленни в нетленни. „Ето, тайна ви казвам: - пише св. ап. Павел на коринтяните - всинца няма да умрем, ала всинца ще се изменим изведнъж, в един миг, при последната тръба: ще затръби, и мъртвите ще възкръснат нетленни, а ние ще се изменим; защото това тленното трябва да се облече в нетление, а това смъртното - да се облече в безсмъртие (15:51-52). Като казва тук „ние", св. ап. Павел не разбира себе си, а има пред вид християните, които ще останат живи при второто Христово пришествие.

С думите си: „а нашето жилище е на небесата" (Филип. 3:26), - св. ап. Павел изтъква своята вяра в бъдещия, задгробния живот. Още по-ясно той изтъква тази своя вяра в II Кор. 5:1-2, където казва: „Знаем, че когато земното наше жилище, тая хижа, се разруши, ние имаме от Бога дом на небесата, жилище неръкотворно,, вечно. Затова и въздишаме, като. копнеем да се облечем в небесното си жилище". През време на земната Си проповед Господ Иисус Христос е учил много пъти за бъдещия, задгробния, вечен живот. „Който вярва в Сина, има живот вечен", -казва Той за Себе Си (Йоан. 3:36; срв. Мат. 19:29; 25:46; Марк. 10:30; Лук. 18:30). В речта Си след изцвяването на тридесетосемгодишния разслабен Иисус Христос казва: „истина, истина ви казвам: който слуша словото Ми и вярва в Оногова, Който Ме е пратил, има живот вечен и на съд не дохожда, а е минал от смърт в живот" (Йоан. 5:24). Учението за бъдещия, задгробния, вечен живот е една от най-важните догматически истини на християнството. Тази истина православната християнска Църква е изразила в символа на вярата, в който се казва: „очаквам възкресението на мъртвите и живота на бъдещия век".

Раздел четвърти

След като изпраща увещания и съвети към всички филипински християни и към отделни лица между тях, св. ап. Павел изказва своята сърдечна благодарност за подкрепата, оказана му от филипяните няколко пъти и в Солун, и в Рим, изпраща поздравии от себе си и от всички братя при него, особено от ония в кесаревия дом, и завършва посланието си с пожелаване на благодатта на Господа Исус Христос. - 4:1-23.

I.

Дълбоко трогнат от вниманието и подкрепата на филипинските християни, св. ап. Павел ги нарича „моя радост и венец“, увещава ги да стоят твърдо във вярата си в Господа, умолява християнките Еводия и Синтихия да имат единомислие в Господа, моли своя искрен сътрудник - Епафродит, да им помага. - 4:1-3.

1. И тъй, възлюбени и многожелани мои, братя, моя радост и венец, стойте твърдо е Господа, възлюбени. - Към някои читатели на посланията си св. ап. Павел не е имал такива нежни чувства, каквито имал към филипинските християни. Такива чувства той имал към тях, защото някои други не се били грижели за него тъй, както те са се грижели за него. „А знаете и вие филипяни, - пише им той, - че в начало на благовестието, когато излязох из Македония, нямаше нито една църква, която да ми даде, или от която да приема нещо, освен вас еднички; защото и в Солун, и веднъж, и дважд ми прашахте за нуждите ми" (Филип. 4:15-16). Той нарича филипинските християни „възлюбени и многожелани мои братя, моя радост и венец" не само за това, че те се грижели повече от другите за неговата материална подкрепа, но и затова, че, след като приели от него Христовото учение, проявили силна вяра в Бога и голяма християнска любов. Във втората половина на 1-ви стих той отново ги моли да стоят „твърдо в Господа" т. е. да пазят твърдо своята вяра в Бога и християнската си любов. *2. Моля Еводия, моля и Синтихия да имат единомислие в Господа; 3. па моля и тебе, искрени сътруднико, помагай*

им, които се подвизаваха в благовестието заедно с мене и с Климент и с другите ми сътрудници, чиито имена са книгата на живота. - Различни мнения се изказват от екзегетите относно Еводия и Синтихия, за които св. ап. Павел говори във 2-ри стих. Някои екзегети изказват мнението даже, че те били мъже.¹ Има основание да се приеме, че те са били жени и, даже както предполагат мнозина екзегети, са били диакониси във Филипинската църква. Според разказа на св. евангелиста Лука (Деян. 16:14 сл.) се вижда, че жени първи приели Христовото учение след проповедта на св. ап. Павел в гр. Филипи. Може да се допусне, че Еводия и Синтихия са имали помежду си, като диакониси, някои разногласия в служенето си. Ап. Павел ги моли „да имат единомислие в Господа“. Кой е бил този „искрен сътрудник“, за когото ап. Павел говори в 3-ти стих? Св. ап. Павел е имал много сътрудници; този обаче е бил негов „искрен сътрудник“. Някои екзегети приемат, че той е бил епископ. „По-вероятно е да се приеме мнението, - казва руският богослов А. В. Иванов, - че тук Апостолът се обръща към епископа на Филипинската църква и го нарича просто свой сътрудник, съюзник в делото на проповедта.“² Както ние по-рано отбелязахме (вж. исагогическите сведения за Посланието до филипяните), може да се допусне, че, искреният сътрудник на св. ап. Павел, за когото той говори в 3-ти стих, е бил Епафродит, който дошъл при ап. Павел в Рим през време на първите му римски окови като пратеник на Филипинската църква. Може също да се допусне, както допускат и други екзегети, че Епафродит е бил епископ и бил предстоятел на Филипинската църква. На Епафродит св. ап. Павел, навярно, е диктувал своето послание до филипяните и по него изпратил това послание. Поради това той се обръща към него с думите: „па моля и тебе, искрени сътруднико, помагай им, които се подвизаваха в благовестието заедно с мене и с Климент и с другите ми сътрудници, чиито имена са записани в книгата на живота“. Както изтъкнахме по-рано (вж. исагогическите сведения за Посланието до филипяните, - достоверност на посланието), Климент, за когото св. ап. Павел говори тук, е бил, както мислят мнозина екзегети - Ориген, Климент Александрийски, Aug. Bisping, А. В. Иванов и др., а така също и според преданието на Римската църква, - третият римски епископ - св. Климент Римски.

¹ Вж. А. В. И в а н о в, Руководство к изучению священных книг Новаго Завета, 5 изд., 1907 г., с. 399.

² Цит. съч, с. 400.

С думите си „чиито имена са в книгата на живота“ св. ап. Павел указва на Божия промисъл относно тези, които се подвизават в делото на благовестието. Бог записва техните имена в „книгата на живота“ и ще ги възнагради за тяхната дейност.

II.

Увещание към Филипинските християни да се радват винаги в Господа, да се надяват на Него, Който е Бог на мира, и да мислят за това, което е честно, справедливо, което е добродетел и което са научили от ап. Павел, - 4:4-9.

4. Радвайте се винаги, в Господа, и пак ще кажа; радвайте се. 5. Вашата кротост да бъде известна на всички човеци. Господ е близо. - За трети път тук св. ап. Павел подканва филипинските християни да се радват в Господа. За пръв път той ги подканва да се радват във Филип. 2:17-18, а за втори път - във Филип. 3:1. Филипяните имали основание да се радват, защото Христовото учение се разпространявало успешно между тях, и св. ап. Павел, макар да бил далеч от тях, не престанал да се грижи за тях. Като ги подканва да се радват, той изисква от тях не само да насаждат между себе си християнската добродетел кротост, но и да се стараят тя да стане „известна на всички човеци“. „Блажени са кротките, - казал Иисус Христос в проповедта Си на планината, - защото те ще наследят земята“ (Мат. 5:5). В края на 5-и стих ап. Павел напомня на филипяните за скорошното настъпване на второто Христово пришествие, като им казва: „Господ е близо“. С тези си думи той ги подканва да се готвят за това пришествие, при което ще се извърши и всеобщият страшен Христов съд.

6. Не се грижете за нищо, но във всичко чрез молитва и моление с благодарност откривайте пред Бога своите просби, - 7. и Божият мир, който надвишава всеки ум, ще запази вашите сърца и мисли в Христос Иисус. - Думите на св. ап. Павел „не се грижете за нищо“ не трябва да се разбират в буквален смисъл. Християните, като творения на Бога, като надарени от Него с необходимите способности, трябва да се грижат за своя живот, да се трудят. „Който не иска да се труди, не бива и да яде“, - пише св. ап. Павел на солунците (II Сол. 3:10). Като се грижат за живота си, като се трудят, християните обаче трябва винаги да помнят, че без помощта на Бога не могат да постигнат нищо и затова трябва да се обръщат към Него с молитва и да Му благодарят за

това, което им дава. „Във всичко, - казва св. ап. Павел на филипяните, - чрез молитва и моление с благодарност откривайте пред Бога своите просби“.

След като се обърнат към Бога с гореща молитва, християните ще получават от него много неща. В 7-ми стих св. ап. Павел не изброява тези неща, а спира своето внимание върху „Божия мир“, тъй като счита, че този мир е едно от най-големите блага, които Бог изпраща на човека. На много места в посланията си св. ап. Павел съветва християните да имат мир помежду си, защото мирът е основата на техния живот и на тяхното благоденствие. За св. ап. Павел Бог е не само „Бог на любовта“, но и „Бог на мира“ (II Кор. 13:11; Филип. 4:9). Мирът, който Бог изпраща, е нещо особено високо- той „надвишава всеки ум“ и затова може да запази сърцата и мислите на филипяните „в Христос Исус“.

8. *Прочее, братя мои, за това, що е истинно, що е честно, що е справедливо, що е чисто, що е любезно, що е достославно, за това, що е добродетел, що е похвала, - само за него мислете.* 9. *Което научихте, приехте, чухте и видяхте в мене, това вършете, - и Бог на мира ще бъде с вас.* - В 8-ми стих св. ап. Павел увещава филипинските християни да поставят на първо място в своите мисли постигането на християнските добродетели - „що е добродетел... само за него мислете“, -пише им той. Една от тези добродетели той отбелязва тук - стремеж към истината, честност, чистота, любезност. Християнските добродетели са много добре изложени в учението на Исус Христос, проповядвано от св. ап. Павел. Като има това пред вид, св./ап. Павел казва на филипинските християни: „което научихте, приехте, чухте и видяхте в мене, това вършете, - и Бог на мира ще бъде с вас“. Тук св. ап. Павел посочва себе си за пример, както и във Филип. 3:17, не подбуждан от някаква гордост, защото не считал себе си за съвършен (Филип. 3:12) и проявявал винаги най-голямо християнско смирение, а като искал да обърне вниманието на филипяните върху своите дела, които той винаги се стараел да върши съобразно учението на Исус Христос. И филипинските християни трябвало да вършат всичко съобразно това учение, проповядвано им от св. ап. Павел. „Което научихте, приехте“ от проповядваното от мене Христово учение, „това вършете“, пише ап. Павел на филипинските християни.

Когато филипинските християни насадят в себе си християнските добродетели, когато вършат това, което се изисква от Христовото учение, проповядвано им от св. ап. Павел, тогава Бог

на мира ще бъде с тях. „И Бог на мира, - казва им св. ап. Павел, - ще бъде с вас". И тук той нарича Бога, „Бог на мира", както Го нарича и във Второто си послание до коринтяните (13:11). Св. ап. Павел изрично подчертава, че Бог е „Бог на мира", за да изтъкне, че Сам Бог изисква от хората да имат мир помежду си. Иисус Христос изисква от Своите последователи не само да имат мир помежду си, но и да бъдат миротворци. „Блажени са миротворците, - казва Той в проповедта Си на планината, - защото те ще се нарекат синове Божии" (Мат. 5:9).

Във всичките си послания св. ап. Павел обръща особено внимание върху важното значение на мира както в живота на отделния човек, така и в живота на отделните народи. В приветствията на всичките си послания, с изключение на Посланието си до Евреите, което няма приветствие, той пожелава на читателите на посланията си, заедно с Божията благодат, и мир. Значи, той е придавал такова голямо значение на мира, каквото е придавал и на Божията благодат. Какво голямо значение е придавал св. ап. Павел на мира, се вижда от обстоятелството, че той нарича Бога, както по-рано бе изтъкнато, не само „Бог на любовта", но и „Бог на мира" (Филип. 4:9; II Кор. 13:11).

Голямо е значението на мира, защото без него не може да има успех, благоденствие и щастие както в частния, така и в обществения живот на човека. Там където няма мир, има хаос и непрестанна борба. Сам Господ Иисус Христос е обръщал голямо внимание върху значението на мира. Той изисква от Своите последователи не само да живеят в мир, да се стремят към мир, но и да бъдат миротворци. „Блажени са миротворците, защото те ще се нарекат синове Божии", - казва Той в проповедта Си на планината (Мат. 5:9). На миротворците Господ Иисус Христос обещава особено голяма награда, обещава им, че ще станат синове на Бога. Първите думи, които Той казал на учениците Си, когато им се явил след възкресението Си, в първия ден на седмицата, били: „мир вам" (Йоан. 20:19).

III.

Сърдечна благодарност на св. ап. Павел към филипинските християни, закъдето започнали пак да се грижат за него, както се грижили по-рано, когато бил в Солун; съобщение за изпратения по Епафродит дар. - 4:10-20.

10. Аз твърде много се зарадвах в Господа, закъдето вече отново започнахте да се грижите за мене; вие и по-преди

се грижехте за мене, ала нямахте удобно време. 11. Казвам това, не защото, се нуждая, понеже се научих да седоволявам с каквото имам: 12. знам да живея и в оскъдност, знам да живея и в изобилие; научен съм на всичко и всякак, и сит да бъда и глад да търпя, и в обилие да бъда и в лишение. 13. Всичко мога чрез Иисус Христос, Който ме укрепява. 14. При все това добре сторихте, като взехте участие в моята скръб. - През време на своята проповедническа дейност св. ап. Павел имал за принцип да изкарва със собствен труд своята прехрана и да не бъде в тягост на никого. Той имал занаят да прави палатки и с този си занаят се прехранвал (Деян. 18:3). „И се трудим, работейки с ръцете си“, - пише той на коринтяните (I Кор. 4:12), На коринтяните той също пише: „аз сам не ви дотегнах“ (II Кор. 12:13). На солунците, на които казва: „който не иска да се труди, не бива и да яде“, - св. ап. Павел напомня: „защото помните, братя, нашия труд и мъка: работейки денем и нощем, за да не отегчим някого от вас, ние ви проповядвахме благовестието Божие“ (I Сол. 2:9). Имало обаче случаи, когато св. ап. Павел през време на своята проповед се нуждаел от материалната подкрепа на други. Такъв бил случаят в гр. Солун, където той на два пъти бил подпомаган от филипинските християни (Филип. 4:16). Такъв бил и случаят в гр. Рим през време на първите му окови, когато бил отново подпомогнат материално от филипяните. Като получил тяхната подкрепа в Рим, св. ап. Павел им пише: „аз твърде много се зарадвах в Господа, закъдето вече отново почнахте да се грижите за мене; вие и по-преди се грижехте за мене, ала нямахте удобно време“. Подкрепата на филипинските християни извикала у св. ап. Павел голяма радост, защото той, намирайки се в окови, търпял някои лишения. Той обаче, както сам съобщава, бил вече свикнал да понася лишенията и оскъдиците в своя живот. Бил се научил да живее „и в изобилие“, „и в оскъдност“, да бъде „и сит“, да търпи „и глад“, Всичко това обаче той понасял чрез подкрепата на Господ Иисус Христос. Макар да бил вече се научил да понася лишенията и оскъдностите в своя живот, св. ап. Павел счел за нещо добро това, че филипинските християни му изпратили своята подкрепа през време на първите му римски окови. „При все това добре сторихте, - пише им той, - като взехте участие в моята скръб“.

15. А знаете и вие, филипяни, че в начало на благовестието, когато излязох аз Македония, нямаше нито една църква, която да ми даде, или от която да приема нещо,

освен вас еднички; 16. защото и в Солун, и веднъж и дважд ми пращахте за нуждите ми. 17. Казвам това, не че искам да ми давате, но търся плода, който се умножава във ваша полза. 18. Получих всичко и имам излишно; преизпълних се с блага, като приех пратения от вас по Епафродит дар, който е мирис благоуханен, жертва приятна, благоугодна Богу". - През време на първите римски окови дошъл при св. ап. Павел в Рим Епафродит, който бил, както бе отбелязано по-рано, епископ и предстоятел на Филипинската църква, и му донесъл материална подкрепа - дар, изпратен от филипинските християни. Този дар извикал голяма радост и благодарност у св. ап. Павел; той го нарича „мирис благоуханен, жертва приятна, благоугодна Богу". Дарът е бил значителен; това се вижда от думите на св. ап. Павел: „получих всичко и имам излишно; преизпълних се с блага, като приех пратения от вас по Епафродит дар". Изпратеният от Филипинската църква дар бил особено ценен за св. ап. Павел и поради това, че бил изпратен от единствената църква, която се погрижила за нуждите му, когато той бил в Македония и в гр. Солун. „Когато излязох из Македония, - пише ап. Павел на филипинските християни, - нямаше нито една църква, която да ми даде или от която да приема нещо, освен вас еднички". Дара, изпратен от филипинските християни, св. ап. Павел считал за плод на тяхното добротворство, „който се умножава" в тяхна „полза", защото за доброто, което те му вършат, ще получат съответната награда от Бога.

19. Бог мой, по Своето богатство, да запълни всяка ваша нужда, за слава чрез Христос Иисус. 20. А на Бога, нашия Отец, слава во-веки веков. Амин. - Намирайки се в окови, св. ап. Павел нямал друг начин да се отплати на филипинските християни, освен да се обърне към Бог с молитва, Той да ги възнагради за щедрия дар, който те му изпратили по Епафродит. И той се обърнал към Бога с такава молитва. В тази си молитва той моли Бога „да запълни всяка нужда" на филипяните „за слава чрез Христос Иисус". Дълбоко трогнат от техния дар, той се обръща към Бога не само с молитва, но и отправя към Него славословие. „А на Бога, нашия Отец, - казва той, - слава во-веки веков. Амин."

IV.

Изпращане на поздравии от св. ап. Павел и братята при него, особено от кесаревия дом, и пожелаване на благодатта на Господ Иисус Христос. - 4:21-23.

21. Поздравете всеки светия в Христос Иисус, Поздравяват ви братята, които са с мене. 22. Поздравяват ви всички светии, а особено които са от кесаревия дом. 23. Благодатта на Господ нашия Иисус Христос да бъде с всички вас. Амин. - В края на всички свои послания, освен Посланията до галатяните, ефесяните и първо до Тимотей, св. ап. Павел изпраща поздравии. Във Филип. 4:21-22 той изпраща поздравии от себе и от всички братя, които са при него, особено от тези, „които са от кесаревия дом“. Тук той нарича християните „светии“, както ги нарича и на други места в своите послания (Рим. 1:7, 8, 27; 12:13; I Кор. 1:1; II Кор. 1:1; Филип. 1:1), като има предвид, че те са възприели най-съвършеното учение - учението на Иисус Христос и живеят според изискванията на това учение. Думите на св. ап. Павел „особено които са от кесаревия дом“ служат като доказателство за това, че, когато във Филип. 2:13 той казва: „тъй че моите в Христос окови станаха известни, на цялата претория и на всички други“, под „претория“ трябва да се разбира, както бе изтъкнато по-рано, императорският двор. През време на първите си римски окови св. ап. Павел бил държан свободно (вж. Деян. 28:30-31) и имал възможност да проповядва Христовото учение. Мнозина, даже и някои от кесаревия дом, като слушали неговата проповед, приели Христовото учение.

Св. ап. Павел пожелава на читателите на всички свои послания благодатта на Господа Иисус Христос. Думите на св. ап. Павел в края на Посланието му до филипяните: „благодатта на Господа Иисус Христос да бъде с всички вас“, - се срещат буквално в Рим. 10:24; II Солун. 3:18. Св. ап. Павел пожелава в края на посланията си благодатта на Господ Иисус Христос, защото е считал тази благодат за необходима в живота на християните. За самия себе си той казва в Първото си послание до коринтяните: „с благодата на Бога съм това, което съм“ (15:10).

Литература

С в. Йоан Златоуст. Тълкувание на Посланието на св. ап. Павел до филипяните. Библиотека „Творения на Св. Отци“, под редакцията на проф. Хр. Н. Гяуров, година IX, книга I-II, София, 1942 г., с. 102-254.

Б л а ж. Теофлакт, архиепископ б о л г а р с к и й. Толкования Нов. Зав. (Деяния, соборныя послания, послания св. ап. Павла), СПб. - Б л а ж. Теофилакт, български Охридски архиепископ. Тълкувания на посланията на св. ап. Павел. Превел архимандрит Евстатий Хилендарски. Свищов, 1895 г..

Епископ Теофан. Толкование посланий св. ап. Павел к Филиппийцам и Солунянам, Москва, 1883 г..

Иван Назарьевский. Послание св. ап. Павел к филиппийцам, 1893 г.

А. В. Иванов. Руководство к изучению священных книг Нового Завета, 5. изд.. СПб, 1907 г..

Толковая Библия. Издание преемников + А. П. Лопухина, т. IX, Петерб., 1913 г., с. 275-300.

Prof. Aug. Bisping. Der Brief an die Philipper, Exegetisches Hand-buch zum Neuen Teastament, VI. B., 2. Abteilung, Munster, 1866, S. S. 153-231.

Prof. Er. Haupt. Die Gefangenschaftsbiefe.. Kritisch-exegetischer Komentar uber das Neue Tastament, begrund. v. H. A. W. Meyer, VIII. u. IX. Abteilung, 8. Aufl., 1902.

Prof. Fr. Tillmann. Der Philipperbrief. Die Heilige Schrift d. N. Testamentes, herausg. v. Prof. Fr. Tillmann, VII. B. Die Gefangenschaftsbriefe d. hell. Paulus, 1931.

Направени промени към електронната версия:

Павла → Павел

Филимона → Филимон

Иисуса → Иисус

Христа → Христос

Въплотил → въплътил

Тита → Тит

Тимотея → Тимотей

Колоса → Колос

Епафродит → Епафродит